წელიწადი V/I. 1905 წ. წელიწადი V/I.

მოგზაური

ყოველკვირეული ჟურნალი

№ 2. კვირა, 16 იანვარი 1905 წლისა. № 2.

ყოველკვირეული ჟურნალი

„მოგზაური“

(წელიწადი მეხუთე—პირველი)

გამოდის 1905 წლის 16 იანვრიდან ვრცელი პროგრამით.

ჟურნალში მონაწილეობას მიიღებენ: ფ. მახარაძე, ივ. გომართელი, ი. ევდოშვილი, ნ. ელიავა, ნ. კალანდაძე, ის. კვიცარიძე, ლ. ლიონი, გ. მარმალაძე, ყვირილელი, კ. ჯაფარიძე, ალ. წულუკიძე, გრ. წულუკიძე და სხვები.

ჟურნალის ფასი გაგზავნით კავკასიისა და რუსეთის ქალაქებში: ერთი წლით—**5** მან., ნახევარი წლით—**3** მან. ცალკე ნომერი—15 კაპ. ადრესის გამოცვლა—40 კაპ. წლიური ფასის შემოტანა ნაწილ-ნაწილათაც შეიძლება.

ხელის მოწერა მიიღება:

ტფილისში—„მოგზაურის“ რედაქციაში; წერა-კითხვის გამავრცელებელ საზოგადოების მაღაზიაში—შიო ქურუკაშვილთან; ვ. გადილიას წიგნის მაღაზიაში (კიროჩნი ქუჩა) და ნაძალადევში—წერა-კითხვის საზოგადოების ბიბლიოთეკაში.

ბათომში—ანასტასია გოგოლაშვილთან.

ბაქოში—ტერენტი წერეთელთან (ქალაქის საბჭოში).

განჯაში—ი. ევდოშვილთან.

ქუთაისში—ის. კვიცარიძესთან (ამხანაგ. „კოლხიდა“)

ოზურგეთში—ს. თავართქილაძის წიგნის მაღაზიაში და ქ-ნ თამარ შარაშიძესთან.

ლანჩხუთში—ივანე კალანდაძესთან.

ჩოხატაურში—ალექსანდრე დოლიძესთან.

ხენაკში—არსენ წითლიძესთან.

სამტრედიაში—ყარამან ნანეიშვილთან.

ხონში—ექიმ პ. ლ. კიკალიშვილთან.

~~**ჭიათურაში**—ირაკლი დეკანოზიშვილთან.~~

ზესტაფონში—სოლომონ წულაძესთან.

სად. მიხაილოვში—ივანე ომიანიძესთან.

ძ. გორში—არსენ კალანდაძის წიგნის მაღაზიაში.

ჟურნალისათვის დანიშნული წერილები და ყოველგვარი კორესპონდენცია უნდა იგზავნებოდეს პირდაპირ რედაქციის სახელობაზე.—ჟურნალში დასაბეჭდათ გამოგზავნილი სტატიები და მოთხრობები, რომელთა დაბეჭდვას რედაქცია ვერ სცნობს შესაძლებლათ, შეინახება 3 თვის განმავლობაში, ხოლო სხვა წერილებისა და კორესპონდენციების შესახებ რედაქცია არავითარ მიწერ-მოწერას არ კისრულობს. ვისაც რედაქციისაგან წერილით პასუხის მიღება სურს, უნდა წარმოადგინოს ფოსტის ხარჯი.

რედაქციის იმყოფება: ტფილისში, ნიკოლოზის ქ., სახ. № 44.

ფოსტის ადრესი: **Тифлисъ. Редакція „МОГЗАУРИ“.**

შინაარსი: ჩვენ მკითხველებს.—დღევანდელი ვითარება, ფ. მახარაძისა.—სხვა და სხვა ამბები.—რუსეთის ქრონიკა —უცხოეთის ქრონიკა.—გრიგალას სიმღერა (მ. გორკისა), კ. ჯაფარიძისა —ცხრა ძმანი (ზღაპარი), ეშმაკისა —გომელის პროცესსის გამო, კ. ჯ-სა.—ბ-ნ გოგიჩაიშვილის საპოლემიკო ნიმუშები, ა. წულუკიძისა.—ჟურნალ-გაზეთებიდან.—განცხადებანი.

Библиотека-Музей имени Акад. И. Гришашвили Академия наук ГССР

ჩვენ მკითხველებს.

ერთი წელია შორეულ აღმოსავლეთში ომი გრძელდება! ერთი წელია კაცთა ჟლეტა ხდება, დაობლებული ოჯახები ცრემლებს ღვრიან, მეომართა დამშეული ცოლ-შვილი სამოწყალოს თხოულობენ, მრავალი ვაჭარ-მრეწველნი ვაჭრობა-მრეწველობას თავს ანებებენ, უსაქმოთ დარჩენილი მუშები ათასობით ერთი კუთხიდან მეორეს აწყდებიან სამუშაოს მოსაპოვებლათ!.. მეომართა ჩონჩხებით ავსილი, სისხლით შეღებილი ციხე-არტური მრავალი ტანჯვისა, წვალებისა, ავადმყოფობის, ოხვრა-კვნესის შემდეგ დანებდა. ათასი მილიონები ფლოტის სახით წყლის უფსკრულში ჩაიყარა, ჩაიღუპა...

საზოგადოებრივი ცხოვრება ძალზე შეინძრა, საზოგადოება ხმა მაღლა ალაპარაკდა, საზოგადოებრივი ჯგუფები წამოცქვიტდენ და ერთმანერთს შეხვდენ პოლიტიკური ცხოვრების ასპარეზზე...

აი ასეთ დროს უხდება განახლებულ „მოგზაურს“ მკითხველებში მოგზაურობა. ძნელი დროა, მძიმე დროა, მაგრამ თანვე საიმედო და შესანიშნავი. სიძნელე დასაძლევია, სიმძიმე შესამსუბუქებელი. საზოგადოებრივი ცხოვრების ძლიერი მაჯის ცემა ყველას სამოქმედოთ იწვევს, ყველას მონაწილეობას საჭიროებს. დიახ, ყველას მონაწილეობა საზოგადო კითხვების გარკვევაში საჭიროა, საჭიროა, რადგან აუცილებელია; საჭიროა, რადგან ეს საჭიროება თვითოეული საზოგადოებრივი ჯგუფის არსებობის კითხვაა, საჭიროა მით უმეტეს დღეს, როცა საერთო მწუხარება-ღელვებს შეუპყრია ყველანი, როცა ერთი ნაწილი საზოგადოებისა ცდილობს წაეკოს მეორეს ფიზიონომია და თავის ნებაზე თან წაითრიოს, როცა ყველა საზოგადოებრივი ჯგუფები ყველასათვის ცხადათ და ნათლათ არ ჩამოყალიბებულან, სწორედ დღეს არის საჭირო მეტათ ამ საერთო მოძრაობაში თავის გართმევა, საზოგადოების ყველა ნაწილის სახისა და მისწრაფების სავსებით გამომჟღავნება, უმრავლესობის ძალისა და ნიადაგის გამაგრება, ერთი სიტყვით, საჭიროა მეტი ცნობიერება შენაძენი იარაღის მოსამარჯვებლათ. თუ დღეს ჩვენთვის სასურველია საზოგადოებრივი ცხოვრების ცვლილება, მით უფრო სასურველი უნდა იყოს ამ ცვლილების ნაყოფის ხელში შერჩენა, გა-

მოყენება. ჩვენ უნდა ვეცადოთ ჩვენი ხელით მოწეული სხვამ არ აკრიფოს, ჩვენ უნდა შევძლოთ ჩვენი ცდით მოპოვებული მარტო სხვამ არ დაისაკუთროს. რა არის ამისათვის საჭირო? ცნობა და ცოდნა, ე. ი. შეგნება იმის, რაც არის და რაც უნდა იქნეს. ამ მიზნისათვის ამუშავებულან მრავალი ძალები, შეგნების გასაღვიძებლათ და გასაღვივებლათ დაგრგვინავს მედგარი სიტყვა და ამ სიტყვას მოუთმენლათ ელის, იჭერს და იგნებს ერის უმრავლესობა... ამ აზრით ვემგზავრებით ჩვენც მკითხველებისაკენ, ამ იმედით ვშლით ჩვენ შეკვეცილ ფრთებს, ამ გრძნობით ვიწყებთ ერთ პაწია, ვიწრო კუნჭულში მოქმედებას. მოვა დრო ფრთა მოგვეზრდება, პაწია კუნჭული ფართო ასპარეზათ გადაიქცევა და ჩვენი გაზეთიც მცირე წვლილათ შეედინება დიდ სალაროში.

რა გვწადია? ამას მთელი ჩვენი მომავალი გაგაცხობსთ. ამ ჟამათ ახლოთ მოკლეთ.

ერის უმრავლესობა—აი ვის მივმართავთ ჩვენ. იმ უმრავლესობას, რომელიც ერის სიმდიდრესა და დიდებას ქმნის და თვითონ კი ამ სიმდიდრისაგან ნაფიჩხები-ღა რჩება; იმ უმრავლესობას, რომელიც ტანჯვითა და წვალებით იწრთვნება ახალი ცხოვრების მოსაგვარებლათ, რომელიც სწორეთ ამიტომ წინ იყურება და ყოველივე ხელშემშლელ, ბნელ, უკან დამწევ ძალას ვმირული თავგანწირვით შებრძოლებია. ჩვენ სწორეთ ეს უმრავლესობა მიგვაჩნია ერის კულტურულ ძალათ და როცა ჩაგვჩიჩინებენ: ვიზრუნოთ ერისთვის განურჩევლათ სოციალური ჯგუფებისა, დავივიწყოთ დროებით კლასიური წინააღმდეგობაო, ჩვენ ამით სხვისი, სწორეთ იმ უმრავლესობის შრომით გალაღებულთა, მომავლის შიშით აწმყოს მოტრფიალეთა საქმეების მოგვარებას გვირჩევენ. განა მათ საქმეებს კიდევ მოგვარება ეჭირვება, განა იმათ, ვისაც უმრავლესობის იდეალი ეჯავრებათ და აწმყოთი არსებითათ კმაყოფილნი არიან, შეუძლია თავისი კლასიური „მე“ შესწიროს საერთო საქმეს? არა! მხოლოთ მათ ამას არც კი ურჩევენ. ყოველთვის ერის უმრავლესობას მიმართვენ და ეუბნებიან: თქვენ დავიწყეთ თქვენი ვიწრო ინტერესები, მით საერთო საქმე გაკეთდებაო. მართალია ეს? არა! ვინ არის ეს უმრავლესობა? ერის ის ნაწილი, რომელსაც ცხოვრებამ ხელიდან ყოველივე ქონება გამოაცალა. ცხოვრების სახსრათ მას მარტოოდენ სამუშაო ძალა შერჩენია და ამ ძალით ანვითარებს მრეწველობას, ქმნის სხვისთვის სიმდიდრეს, ზრდის ერის კულტურულ ძალას. ის მწარმოებელია, ყოველივე საწარმოო იარაღებს მოკლებულია და იძულებულია სხვისი საწარმოო იარაღებით სხვისი ქონება ზარდოს. ერის უმცირესობაა ამ ქონების პატრონი, სხვისი შრომით განებივრებული, უმრავლესობის გაჭირვებით გამდიდრებული. შრომობს უმრავლესობა, უშრომლათ ისაკუთრებს მის ნაშრომს უმცირესობა კაპიტალი და შრომა გათიშულია და დაპირდაპირებული. პირველის ზრდა-განვითარება მეორეს ექსპლოტაციას მოასწავებს და მხოლოთ ამ ექსპლოსტაციით იცავს თავის არსებობას. მაშასადამე, შრომის ექსპლოტაცია კაპიტალის არსებობის კითხვაა და კაპიტალის პატრონმაც თვის არსებობა უნდა დაიცვას. ასეთია თანამედროვე წარმოების არსებითი მხარე და ამ ნიადაგზე ჩნდება კლასთა წინააღმდეგობა. ეს წინააღმდეგობა უნდა მოისპოს. როგორ?

თქვენს წინ დევს ჟურნალი „მოგზაური“. გაიხსენეთ და წარმოიდგინეთ რამდენი კაცის შრომა ურევია შიგ. გაიხსენეთ ქალალდის ქარხნის მუშები, ამ ქალალდის გადამტანი მეორე ადგილას, გადასატანი საშუალებანი: რკინის გზები, გემები, ამათი გამკეთებელნი; მანქანა, რომელზედაც იბეჭდებოდა ეს გაზეთი, ნუშები, რომელნიც აკეთებდენ ამ მანქანას, ასოთამწყობნი, მბეჭდავნი და ათასი და ათი ათასი სხვები ხედავთ რა დენ კაცს უკეთებია ეს პატარა საგანი. თქვენ შეიძლება კმაყოფილი იქნეთ, რომ სამაგიეროთ ხელში შეგრჩათ ისეთი ჟურნალი, რომელიც თქვენ მისწრაფებათა გამომსახველია, თქვენი საჭიროების მსახურია, თქვენი თანამგზავრია გრძელსა და ძნელ გზაზე; აბა აიღეთ სხვა რომელიმე ნივთი. იგივე მუშაობაა, მასაც ასი ათასობით მუშების ძალა მოხმარებია, გაუკეთებია საზოგადოების უმრავლესობას, მხოლოთ გასაყიდათ გამოაქვს ერთ ვისმე, მას ერთი პატრონი დაურჩა ბოლოს. საქმე უწარმოებია საზოგადოებას, მხოლოთ ნაწარმოები მიუთვისებია კერძო პირს მერე განა ამ კერძო პირს შეუძლია რიგიანათ, საზოგადოების საჭიროების დაგვარათ გაანაწილოს ნაწარმოები? რასაკვირველია, არა! ამას კრიზისები ამტკიცებენ. რა არის კრიზისი? ბაზარში განოტანილი საქონელის რიცხვი მოთხოვნილებას აღემატება და აუარებელი საქონელი გაუსაღებელი რჩება. ამას მოყვება: მრავალი მრეწველების გაკოტრება, უსაქმო მუშათა რიცხვის გამრავლება, საერთო სიღარიბისა და გაჭირვების გამწვავება. კრიზისი უფრო ნათლათ ამჟღავნებს იმას, რაც წარმოების არსებით ნაკლს შეადგენს. რატომ ხდება ეს? სწორეთ იმიტომ, რომ საქმეს აწარმოებს საზოგადოების უმრავლესობა, მხოლოთ ნაწარმოებს ისაკუთრებს უმცირესობა. კერძო პირი დაინტერესებულია, რაც შეიძლება მეტი მოიგოს. მეტ მოგებას მეტი საქონელის გაკეთება ეჭირვება. მან ამავე დროს არ იცის რამდენს ამზადებენ იმავე საქონელს სხვები. ბოლოს გამოდის, რომ იმაზე მეტი გაუკეთებიათ, ვიდრე საჭირო იყო. ხელმძღვანელობა უვარგისი გამოდგა, რატომ? იმიტომ რომ ხელმძღვანელია ერთი პირი, მაშინ როდესაც სახელმძღვანელოა მთელი საზოგადოების საქმე. ერთი კაცი ამ დიდ საქმეს ვერ უძღვება. ამნაირათ დღეგანდელი წარმოება მოუწესრიგებელია: წარმოება გადიდდა, წარმოება განსაზოგადოდა, მხოლოთ საზოგადოება კი არ უდგას მას სათავეში, მაშ საჭიროა სასოგადო წარმოებას საზოგადოება ხელმძღვანელობდეს. რატომ უდგას დღეს კერძო პირი წარმოებას სათავეში? იმიტომ, რომ მის ხელშია საწარმოო იარაღები. როგორ უნდა ჩაუდგეს წარმოებას სათავეში საზოგადოება? საწარმოო იარაღები საზოგადოების ხელში უნდა გადავიდეს... აი მიზანი. როგორია საშუალება?

სათავეში ჩადგომას ძალა უნდა, ძალას შექმნა. ამ ძალას თვით ცხოვრება ამზადებს. უმრავლესობა დღითი-დღე მატულობს, კიდევ უფრო მრავლდება. ერთი საჭიროებით გარემოცულნი, საერთო საქმეს ეცნობიან, ერკვევიან, იგნებენ და საერთოთ ეწყობიან მის მოსაგვარებლათ ამნაირათ ძალა მატულობს და ძალა იწვრთნება. გაბრდილმა და გაწვრთნილმა ძალამ მოქმედების ასპარეზი უნდა გაიფართოოს, მეტი მონაწილეობა მიიღოს საერო საქმეებში... მან ფართო უფლებები უნდა მოიპოვოს... აღნიშნული მიზნის მისაღწევათ, შესაფერი საშუალების მოპოება და გადიდება—აი რა გვწადია ჩვენ.

საზომი ხელთა გვაქვს და ჩვენთვის ცხადი ხდება დღეგანდელ ჯგუფთა განწყობილებაც. ჩვენ გვინდა, შეძლების დაგვარათ, ხელი შევუწყოთ ამ განწყობილებათა გამორკვევას, ჩვენ ვეცდებით ნათელი და გაბედული აზრი დავუპირდაპიროთ ბუნდოვან და მშიშარა აზროვნებას. ამ სურვილებით ვეგებებით და ვულოცავთ ჩვენს მკითხველებს ახალ წელს...

დღეგანდელი ვითარება.

მძიმე და იმავე დროს მეტათ სანატრელი დრო დაგვიდგა. საზოგადოებრივი ცხოვრების მაჯა გამოუთქმელი სიჩქარით ცემს, და ეს გარემოება სიცოცხლის იმედს აძლევს ყველას,

ვინც აქამდის სასოწარკვეთილი იყო. დადგა ჩვენშიაც ისეთი დრო, როცა თითოეულ წამს უფრო მეტი მნიშვნელობა აქვს საზოგადოებრივ ცხოვრებაში, ვინემ სხვა დროს მთელ საუკუნოებს. რას ვხედავთ ჩვენ გარშემო? საზოგადოებრივ მოძრაობას, რომელსაც, ადიდებულ მდინარესავით, გაუხეთქია ძველი, ვიწრო კალაპოტი და რომელიც ესწრაფვის ახალი უფრო ფართო და უფრო შესაფერი კალაპოტის გაკეთებას. რამდენიმე თაობის მხურვალე მისწრაფებამ, პატიოსან და თავდადებულ პირთა შრომამ და მეცადინეობამ დღეს მიახწია უმაღლეს წერტილს და ლომბს ხორცი შეისხას, დაგვირგვინდეს. მაგრამ რამდენათ სანატრელი და აღმაფრთოვანებელია დღევანდელი წამი, იმდენათ იგი აღმაშფოთებელი და შესაზარიცაა. ადამიანთა აურაცხელი მსხვერპლი, ომის საკურთხეველზე შეწირული, შეუჩერებელი ჟღეტა ჯანსაღ ახალგაზდათა სიცოცხლისა ისეთ საშინელ საშუალებათა წყალობით, რომლების მსგავსი არც ერთ ველურ და ბარბაროსულ ხალხს სიზმარშიაც კი არ მოჩვენებია, აურაცხელ ქვრივ-ობოლთა და მოხუც მშობელთა უპატრონოთ და უსახსროთ დარჩენა, აურაცხელი სიმდიდრის ტყულა-უბრალოთ დაღუპვა და განადგურება, და საერთოთ ქვეყნის ეკონომიური ცხოვრების ნორმალური მსვლელობის შერყევა, შეჩერება,—აი მოკლეთ რა შეადგენს დღევანდელ წამის მეორე უდიდეს დამახასიათებელ თვისებას. სიცოცხლე და სიკვდილი, ყოფნა თუ არ ყოფნა პირისპირ ებრძვან დღეს ერთმანეთს ჩვენ თვალწინ, და შეუძლებელია, რომ საზოგადოებამაც, ამოდენი ხნის დაყოვნებისა და ძილის შემდეგ, არ მიიღოს ამ საარსებო, სამკვიდროსასიცოცხლო ბრძოლაში აქტიური მონაწილეობა.

ყოველმა ცოტათ თუ ბევრათ შეგნებულმა ადამიანმა უნდა იცოდეს, რომ ეს ბრძოლა არ დაწყებულა გუშინ, რომ იგი არ გამოუწვევია რუსეთის და იაპონიის ომს. პირიქით, მთელი ეს მოძრაობა და თვით დღევანდელი ომი უკანასკნელი მოქმედებაა იმ საშინელი დრამისა, რომელსაც ჩვენი საშინაო ცხოვრება ეწოდება. არიან ისეთი გულუბრყვილონი, რომელთაც კიდევ ჯერათ, რომ რუსეთის და იაპონიის ომი უბრალო, შემთხვევითი უბედურებაა, რომლის თავიდან აცდენა ადვილათ შეიძლებოდა, რომ იმათ, ვის ხელშიაც იყო და არის აქამომდე ჩვენი საშინაო და საგარეო ცხოვრების ბედ-იღბალი, მეტი შორს-მჭვრეტელობა და გამჭრიახობა გამოეჩინათ. იმათი აზრით, თვით ეს მოძრაობაც შემთხვევითი მოვლენაა, და თუ არ ეს ომი, თუ არა ჩვენი სასტიკი დამარცხება იაპონიასთან ბრძოლაში, ისე ამ მოძრაობას ადგილი არ ეენებოდა. მაგრამ ასეთი შეხედულება მიუტევებელი შეცდომაა. დღევანდელი ომი, მაგარი, რკინის ჯაჭვით არის გადაბმული მთელ ჩვენ წარსულ ცხოვრებასთან და განსაკუთრებით კი იმ სისტემასთან, რომელიც დამყარდა და გამაგრდა რუსეთის ხალხის ცხოვრებაში ამ უკანასკნელ რამდენიმე ათი წლის განმავლობაში. როცა მხედველობაში მივიღებთ რუსეთის ეკონომიური ცხოვრების ძირითად პირობებს, რომლებიც ბოლოს და ბოლოს შეადგენენ მთელი თანამედროვე სახელმწიფო და საზოგადოებრივი წესწყობილების საფუძველს, მაშინ ჩვენთვის აშკარა ხდება როგორც რუსეთის და იაპონიის ომის, ისე დღევანდლი საზოგადოებრივის მოძრაობის აუცილებლობა. გამჭრიახმა და შორს-მჭვრეტელმა პირებმა უეჭველათ ბევრი ეცადეს როგორც პირველის, ისე განსაკუთრებით მეორეს თავიდან აცილება, მაგრამ იმათ მეცადინეობამ სრულებით ამაოთ ჩაიარა. და ეს ასეც უნდა მომხდარიყო. საზოგადოება მხოლოთ მანამ ემორჩილება კერძო პირებს, სანამ საზოგადოებრივი ცხოვრების პირობები ამ უკანასკნელთ წინააღმდეგობას არ უწევენ, ე. ი. სანამ ეს კერძო პირები საზოგადოების თანახმათ მოქმედებენ. მაგრამ როცა მმართველ პირებსა და საზოგადოებას შორის იბადება კონფლიკტი, როცა პირველნი ჩრიან საზოგადოებას თავიანთ სურვილებს და ბრძანებებს, რომლებიც საზოგადოების წინააღმდეგ არიან მიმართული, მაშინ თუ საზოგადოებას სიცოცხლის მაჯა უცემს, მან მთელი თავისი ძალღონით უნდა წინააღუდგეს ასეთ მიმართულებას და სძლიოს იგი, თორემ მას სიკვდილი მოელის. ასეთ საზოგადოებაში წარმატებასა და წინსვლაზე ლაპარაკი აღარ შეიძლება. ამას გვიმტკიცებს კაცობრიობის წარსული ისტორია, ისტორიულ და საზოგადოებრივ მოვლენათა მეცნიერული შესწავლა.

აქედან აშკარა ხდება იმ ღრმა მიზეზების გათვალწინება, რომელთა წყალობით რუსეთის ხალხს თავზე დაატყდა ეს ომი, რომელმაც თავის მხრით დააჩქარა და გააძლიერა ის მოძრაობა, რომელიც რუსეთის ხალხის გულში კარგა ხანია ღვიოდა და რომლის აფეთქებისათვის საჭირო იყო მხოლოთ რაიმე გარეგანი გარემოება. რუსეთი, როგორც ყველაფერში: ისე თანამედროვე კაპიტალისტური მრეწველობის ასპარეზზე შედარებით გვიან გამოვიდა, ე. ი. იგი იმ დროს ჩაება კაპიტალიზმის ფერხულში, როცა რუსეთის ბურჟუაზიისათვის საჭირო ბაზრები აზიისა, აფრიკისა და ავსტრალიის ქვეყნებში უკვე დიდი ხანია დაჭერილი იყო კაპიტალისტურათ განვითარებული ქვეყნების ბურჟუაზიის მიერ. ყველა ქვეყნის ბურჟუაზიისათვის კი ბაზრის, ე. ი. საქონლის გასასაღებელი ადგილის შოვნა არსებითი, სასიცოცხლო კითხვაა. მართალია, რუსეთის ბურჟუაზიისათვის თვით რუსეთი თავისი 130—40 მილიონი მცხოვრებლებით ვეებერთელა ბაზარს წარმოადგენს, მაგრამ არ უნდა დავივიწყოთ ორი გარემოება. 1) რუსეთის ხალხს, როგორც კულტურულათ დაბლა მდგომს, ძლიერ ნაკლებათ აქვს განვითარებული მოთხოვნილებები და ამიტომ ძლიერ ნაკლებათ ხოულობს ბაზარზე საქონელს; მეორე მხრით კიდეც რომ ქონდეს მოთხოვნილება, საღსარი არა აქვს საქონლის შესაძენათ, საყიდლათ, ვინაიდგან ნივთიერათაც იგი მეტის-მეტათ გაღატაკებული და წელში გაწყვეტილია უზომო გადასახადებს და ბაჟების წყალობით. გარდა ამისა რუსეთის საქონელი მეარველობითი სისტემის წყალობით, ე. ი. უცხოეთის საქონელზე დიდი ბაჟების დადებით, შედარებით ძლიერ ძვირია. ასეთ პირობებში რუსეთის ბურჟუაზიისათვის აუცილებელი შეიქნა შინაური ბაზრის გაფართოება. ამ მოთხოვნილების შესრულება და დაკმაყოფილება იკისრა მთავრობამ, რომელიც თავის მხრით არა ნაკლებათ არის დაინტერესებული ბურჟუაზიის და კაპიტალიზმის განვითარებაში, რადგანაც ეს გარემოება მას საშუალებას აძლევს იყოლიოს ძლიერი ჯარი და ფლოტი. ჯარების და სამხედრო ფლოტის გაძლიერება თვით ბურჟუაზიისათვისაც დიდათ ხელსაყრელია, რადგანაც ამით მას უჩნდება დაულეველი შეკვეთა ხაზინის მხრით სხვა და სხვა სამხედრო საგნებისა, და ყველამ კარგათ უწყის, თუ ხაზინა ამ მხრით როგორ ხელგაშლილია.

2) ყველა ამას, თითქო განგებ, ზედ ერთვის კიდევ ის გარემოება, რომ რუსეთის უზარმაზარ სახელმწიფოს, ამოდენა ჯარის და ძლიერი სამხედრო ფლოტის მყოლს, არა აქვს ისეთი ნავთსადგური ზღვაში, საიდანაც ყოველ დროს თავისუფლათ შეიძლებოდეს გასვლა. ამნაირათ ერთი მხრით რუსეთის ბურჟუაზიას უნდა ეშოვნა სადმე უფრო ადვილათ გასასღებელი ადგილი თავის საქონლისათვის, და მეორე მხრით მთავრობასაც უნდა მოეპოვებია გაუყინავი ნავთსადგური თავის სამხედრო და საგაჭრო გემებისათვის, რომელსაც გზა დაკეტილი არ ჰქონოდა, როგორც შავი ზღვის ნავთსადგურებს აქვთ ხოლმე.

ერთათ ერთი გასაწევი ადგილი, როგორც რუსეთის ბურჟუაზიას, ისე რუსეთის მთავრობას, შორეულ აღმოსავლეთი-

საკენ ჰქონდათ. ამიტომ ამ უკანასკნელი წლების განმავლობაში იმათი ერთათ ერთი სატრფიალო მიზანი წყნარ ოკეანის ნაპირზე თავისუფალი ნავთსადგურის შეძენა და იქ დამყარება შეიქნა. ამისთვის მთავრობა არ ზოგავდა არავითარ მსხვერპლს. ეჭვი არ არის, რომ შორეულ აღმოსავლეთში თავის მიზნის განხორციელებისთვის ისინი ნაკლებ წინააღმდეგობას და დაბრკოლებას მოელოდენ. იაპონია ამ ათი—თხუთმეტი წლის წინეთ არავის მხედველობაში არ ჰქონებია, რაც შეეხება ჩინეთს, იგი ხომ ყურადღების ღირსი არ იქნებოდა. უეჭველია ისიც, რომ რუსეთს მანჯურიის და კორეის დაპყრობა და შემოერთება ჰქონდა მხედველობაში, როცა აღმოსავლეთისაკენ მიიწევდა, მაგრამ ეს ბუნებით მდიდარი და მჭიდროთ დასახლებული ქვეყნები არც სხვა ქვეყნის ბურჟუაზიისთვის იყო ნაკლებათ სანატრელი ლუკმა. ევროპის და ამერიკის ბურჟუაზია იმათ უფრო ადრე შესცქეროდა და თავისი ეკონომიური ბატონობა რამოდენიმეთ კიდევაც დაემკვიდრებიათ იქ თავიანთ ნაწარმოების გავრცელებით. სრულ დამორჩილებისათვის კი შემთხვევა იყო საჭირო, რომელიც ხელში ჩაუგდებდა ბუნებით მდიდარ ქვეყნებს უფრო ძლიერ ბურჟუაზიას.

ამანაც დიდხანს აღარ დაიგვიანა. ჩინეთსა და იაპონიას შორის ატეხილმა ომმა 1895 წელს დაინტერესებულ ქვეყნებს მიზეზი მისცა ჩინეთის საშინაო საქმეებში გარეულიყვენ და ამ ვეებერთელა სახელმწიფოს ტერიტორია თავიანთ საკენკათ გაეხადათ. გამარჯვებულ იაპონიას კი არ მისცეს საშუალება თავის გამარჯვებით სივსებით ესარგებლებია. კიდევ უკეთესი შემთხვევა 1900 წლის არეულობა იყო ჩინეთში ევროპიელების წიინააღმდეგ. იაპონიამ ამ დროსაც ისახელა თავი, მაგრამ რუსეთმა და ევროპის უძლიერესმა სახელმწიფოებმა აქაც ჩაუშხამეს მას საქმე და მხოლოთ თითონ იხვედრეს მოზრდილი კერძი ჩინეთის ანგარიშზე. სხვათა შორის რუსეთმა დაიკავა საუკეთესო ნავთსადგურები: პორტ-არტური და დალნი და ვეებერთელა ტერიტორია მანჯურია 25 მილიონი მცხოვრებით. ეს უკანასკნელი თუმც დროებით, მაგრამ როგორც შემდეგ გამოირკვა, სამუდამოთ სურდა ხელში ჩაეგდო. თავის განზრახვის სისრულეში მოსაყვანათ, რუსეთმა გამაგრა ეს ნავთსადგურები, გაიჩინა იქ უძლიერესი სამხედრო ფლოტი და შემოუერთა ისინი რკინის გზით რუსეთს. ასეთმა საქციელმა ყველა დაინტერესებული სახელმწიფოები გააბრაზა, მაგრამ ყველაზე უფრო შეურაცხყოფილი შეიქნა იაპონია, რომლის მომავლისათვის რუსეთის დამყარება დასახელებულ ადგილებში ძლიერ საშიში გარემოება იყო. იაპონიისათვის ცხადი იყო, რომ თუ რუსეთი დამყარდებოდა მანჯურიაში, ეს იმას ნიშნავდა, რომ ეს მხარე სრულებით დაიკეტებოდა საგარეო ვაჭრობისათვის დიდი ბაჟების საშუალებით, რადგანაც რუსეთის საქონელი თავისუფალ ბაზარზე ვერ გაუწევს მოცილეობას უცხო ქვეყნის საქონელს. გარდა ამისა მანჯურიას და კორეას იაპონია, რომელიც მეტათ მჭიდროთ არის დასახლებული, როგორც ახალშენებს ისე უყურებდა. ამიტომ აშკარაა, რომ იაპონია ყოველ ღონეს იხმარდა, რუსეთისათვის აქ მედგარი წინააღმდეგობა გაეწია და იგი დაჭერილ ადგილებიდან გაეძევებია. აი ამ ნიადაგზე ატყდა ეს ღირსსახსოვარი ომი, რომლის გამო, აგერ წელიწადი სრულდება, უმოწყალოთ იღვრება უდანაშაულო ადამიანთა სისხლი.

ზევით ჩვენ გვინდოდა რამდენიმეთ დაგვენახებინა მკითხველებისათვის, რომ ამ ომის ატეხა არ იყო შემთხვევითი მოვლენა, არამედ მას ღრმა მიზეზი ჰქონდა ორივე მებრძოლ ხალხის საზოგადოებრივ პირობებში. ეს ომი შეადგენს დღეს ყველაზე უდიდეს მოვლენას არა მარტო რუსეთის ცხოვრებაში, არამედ დანარჩენ ხალხთა უმეტესობისათვისაც. ყველა იმ შედეგების გათვალისწინება: რომლებიც მას უნდა მოყვეს. დღეს ჩვენთვის შეუძლებელია. იმის აღნუსხვაც კი ძნელია, რაც აქამდის მოყვა მას. პირველი შედეგი არის ის, რომ საზოგადოებამ აშკარათ დაინახა ბიუროკრატიული წესის, რომლითაც აქამომდე განაგებდენ რუსეთის ხალხს, სრული გაკოტრება და ახალ ცხოვრებასთან შეუსაბამობა; რომ იქ, სადაც ყოველივე წესიერათ არის მხოლოთ ქაღალდზე და არა სინამდვილეში, არა ცხოვრებაში, საზოგადოებას დიდი განსაცდელი მოელის და საჭიროა დიდი ენერგია და ხასიათის სიმტკიცე, რომ უბედურება თავიდან აიცდინონ. როგორც მკვდრის გაცოცხლება აღარ შეიძლება, ისე დაპოქსებული წესის აღდგენა და განახლება შეუძლებელია. უკანასკნელი ამბები აშკარათ მოწმობენ, რომ რუსეთის ხალხში შენახულა იმოდენი ცხოველმყოფელი ძალა, რომ იგი ძლევს იმ დაბრკოლებებს, რომლებიც მას ყოველ ფეხის ნაბიჯზე ელობება წინ. მაგრამ ნუ ერწმუნებით ყველას. ამ საერთო ხოროში ურევიან ყალბი ხმებიც, ბევრი მლიქვნელი და მაცდური ენები. საჭიროა იმათი გარჩევა, და თვისი პოზიციის მტკიცეთ დაცვა. ყველა გაზეთები, საზოგადოების ყველა ჯგუფები თუ კლასები უკმაყოფილო არიან დღევანდელი ომით. მაგრამ რისთვის? ნუ თუ ამ უკმაყოფილებას რაიმე საერთო აქვს? ნუ თუ აქაც საერთო „ნაიდაგი“ არის? სრულებითაც არა: ერთნი იმიტომ არიან უკმაყოფილო, რომ აშკარათ ხედავენ დღევანდელ ბიუროკრატიულ წესს სამარე ეთხრება და აშკარავდება მისი გამანადგურებელი შხამი. მეორენი უკმაყოფილო არიან იმიტომ, რომ რუსეთი ვერ იპყრობს კორეას, მანჯურიას, ინდოეთს, რომ ამით გაძლიერდეს რუსეთის ჯარის დიდება და ბურჟუაზიამ იშოვნოს ბაზარი და დიდი ბაჟების, ე. ი. მფარველობითი სისტემის, წყალობით შემოზღუდულმა, გარეშე საშიშ მოცილეებისაგან უზრუნველყოფილმა, არხეინათ მოისვენოს და ჯიბე ოქროებით გაიტენოს. არა, არა ამიტომ არიან უკმაყოფილონი ისინი, ვინც მშრომელი ხალხის, ქვეყნის მუშაკების და მკეთებლების ინტერესს იცავენ. მაგრამ ამის შეგნება და ცოდნა არ შეიძლება ასე ადვილათ, ამისთვის საჭიროა სისტემატიური მეცადინეობა და ობექტური, მიუდგომელი, დაფასება ყოველივე იმასა, რაც ჩვენ გარშემო ხდება. შეცვლილი და ახალ გზაზე დაყენებული „მოგზაური“ ეცდება ეს მუშაობა რამდენიმეთ მაინც გაუადვილოს ჩვენ მკითხველებს. ნუ დაივიწყებთ კი, რომ აწინდელი წამი არის მეტათ სანატრელი და მას სიამოვნებით მოიგონებს ჩვენი მომავალი თაობა. არ ვუმტყუნოთ ჩვენ დანიშნულებას და ვეცადოთ, რომ მომავალმა თაობამ ჩვენც სიამოვნებით და პატივისცემით მოგვიგონოს.

ჩვენი ვალია მედგარათ და მტკიცეთ სვლა წინ, ერთხელ დასახულ მიზნისაკენ. ჩვენი საბოლოო მიზანი არ არის ორჭოფი, ორ-აზროვანი და ბურუსში გახვეული. როგორც ამომავალი მზე, იგი ნათლათ მოჩანს. გაუმარჯოს ჩვენ იდეალს! ვუსურვოთ გამარჯვება ახალ **„მოგზაურს“**, **ახალი** ცხოვრებისაკენ მიმავალს.

ფ. მახარაძე.

სხვა და სხვა ამბები.

შარშან ტფილისის ქუჩების მომკირწყვლელმა კომისიამ საუკეთესო სისტემით მოაკირწყვლინა სულ **5,600** ოთხ-კუთხსაჟენი. როგორც კომისიის ცნობებიდან ჩანს, ქალაქში **28,000** ოთხ-კ. საჟენი სრულიად მოუკირწყლავი ყოფილა. წელს იმ ქუჩების მოსაკირწყლავათ რიყის ქვით საჭიროა **140,000** მან., საუკეთესო სისტემით მოსაკირწყლავ ქუჩებისთვის—**200,000** მან. ქალაქმა თავიდანვე **200,000** მან. გა-

დასდო კარგის სისტემით ქუჩების მოსაკირწლავათ. აქედან შარშან დახარჯულა 150,000 მან. კომისიას ამ წლისათვეს დარჩენია 50,000 მან.; საჭირო კია 200,000 მან. როგორც ვიცით, 600,000 მან. გარდა საბჭომ გადასწყვიტა იშოვოს კიდევ 400,000 მან. ქუჩების მოსაკირწლავათ. ამიტომ კომისიამ დაადგინა, თხოვოს გამგეობას 50,000 მანეთის გარდა იშოვნოს კიდევ 150,000 მან. საერთოდ კი იმ ერთ მილიონ მანეთის გარდა, რომელიც ქუჩებისათვის არის გადადებული, კომისიის აზრით, საჭიროა კიდევ ნახევარი მილიონი მანეთი.

კავკასიის მთავარმართებლის თანამდებობის აღმასრულებელმა მიწერილობა დაუგზავნა გუბერნატორებს საქონლის ჭირთან ბრძოლის შესახებ. მიწერილობაში ნათქვამია, საქმე ისე უნდა მოეწყოს, რომ თვით ხალხმა თავისუფლათ მიმართოს ხოლმე ექიმებს, არ ეშინოდეს ექიმებისა. დღემდის კავკასიაში საბეითალო ნაწილის წარმომადგენელთა მოღვაწეობა გამოიხატა მხოლოთ საპოლიციო ზომების მიღებით. ასეთი მოქმედება და კარანტინების დაწესება სულ სხვა აზრს უბადებს ხალხს ბეითლებზე. ამიტომ არის, რომ ხალხი ავადმყოფ საქონელს მალაულ და აღარ აჩენსო.

პეტერბურგიდან ადგილობრივ გაზეთებს ატყობინებენ: გაზეთის კიოსკები ბევრგან დალეწილია. გასტინი დვორში (სავაჭრო სახლები) ფიცრები ააკრეს; დანარჩენ მაღაზიებსა და დუქნებსაც საჩქაროთ ფიცრებს აკრავენ. 11 იანვარს ქუჩებში სამარისებური სიჩუმე იყო. („ნ. ო.“).

გაზ. „ცნობ. ფურც.“-ს ახალსენაკიდან ატყობინებენ, რომ 11 იანვარს რკინის გზის ლიანდაგზე მუშებმა თავი გაანებეს მუშაობასო.

იმავე გაზეთს ფოთიდან ატყობინებენ: 3 იანვრიდან რკინის ლიანდაგზე დღიურმა მუშებმა უარი თქვეს მუშაობაზე და დღიურათ თხოულობენ მანეთს. რკინის გზის მთავრობამ ამ ამბის გამო განკარგულება მოახდინა გაფიცულ მუშების მაგიერ ოსმალები მოიწვიონ.

ამიერ კავკასიის რკინის გზის მთავარ სახელოსნოების სადგომში 12 იანვარს, დილის 7 საათზე, საწყობში ჩასულა ვაგონების ამქრის ბრიგადირი სამსონ გამყრელიძე. კარებთან ყამყრელიძეს ვიღაც მოსწყვია, ორჯელ რევოლვერი უსროლია და იქვე მოუკლავს. მკვლელი ვერ აღმოაჩინეს.

ყაზანის ვექილებმა ტელეგრამით თანაგრძნობა გამოუცხადეს ვექილს სოკოლოვს, რომელიც ქ. გომელში სასამართლოს თავმჯდომარემ იძულებული გახადა თავი დაენებებია ებრაელების დაცვისათვის.

გაზ. „ნაშა ჟიზნ“-ი შემდეგ ცნობას გადმოგვცემს: კაჩურას, რომელმაც ხარკოვის გუბერნატორათ ნამყოფის თავ. ობოლენსკის მოკვლა მოიწადინა, სიკვდილით დასჯა მიესაჯა და შემდეგ სიკვდილით დასჯა სამუდამო კატორგათ შეუცვალეს. ამ ჟამად კაჩურა გამოუშვეს შლისელბურგის საპატიმროდან და არხანგელსკის გუბერნიაში ასახლებენ.

პეტერბურგის ქალთა საურთიერთო დამხმარებელ საზოგადოებამ შუამდგომლობით მიმართა მინისტრთა კომიტეტს, რათა ქალებს უფლება მიეცეს მონაწილეობა მიიღონ საეროზო და საქალაქო არჩევნებში და აგრეთვე არჩეულ იქნენ ისინი საზოგადოებრივ დაწესებულებებში.

სრულიად რუსეთის დოსტაქართა კრებაზე მოსკოვში წაკითხულ იქმნა მოსკოვის უნივერსიტეტის საიუბილეოთ დაწერილი ადრესი, რომელშიაც ის აზრია გამოთქმული, რომ რუსეთის უძველესმა უნივერსიტეტმა ბევრი განსაცდელი გამოიარა ადმინისტრაციის თვითნებობის გამო. ამ ბოლო დროს რუსეთში აღძრული განმათავისუფლებელი მოძრაობა იმას მოასწავებს, რომ ამ თვითნებობის აღსასრული მთახლოვებულია და რუსეთში შებორკილ მეცნიერებასაც მალე მოეცვლინება თავისუფლებაო.

გაზ. „გრაჟდანინ“ იუწყება, რომ ქ. ირკუტსკში (ციმბირშია) გენერალ-გუბერნატორსაც ღარ აქვს შაქარი და ჩქარა საღამოობითაც სახლის განათებაც აღარ შეეძლება. იმავე ქალაქში ყველა სასწავლებლები დაკეტილია ნავთის უქონლობის გამო.

---

4 იანვარს მოსკოვში მოხდა მასწ. ურთიერთ დამხმარებელ საზოგადოების წევრთა კრება. კრებაზე სხვათა შორის დაადგინეს: სახალხო მასწავლებლების ზნეობრივი, უფლებრივი და ნივთიერი მდგომარეობის გასაუჯობესებლათ და აგრეთვე ხალხის განათლების წარმართ და სწორ გზაზე დასაყენებლათ აუცილებელ საჭიროებას შეადგენს მასწავლებლების შეკავშირება. მასწავლებელთა ორგანიზაციების სწორ გზაზე დასაყენებლაო საჭიროა შემდეგი პირობები: მასწავლებელთა ორგანიზაციების შესახებ არსებული ნებართვითი სისტემა უნდა შეცვლილ იქნას გამოცხადებითი სისტემით; ორგანიზაციის ყველა თანამდებობის პირნი უნდა არჩეულ იქმნან; მასწავლებელთა მოღვაწეობა განთავისუფლებულ უნდა იქნეს სკოლის ადმინისტრაციის კონტროლისაგან. ყველა ორგანიზაციას მინიჭებულ ექნეს რამდენადაც შესაძლებელია სრული ავტონომია. შემდეგ კრებამ გადასწყვიტა: აუწყოს საერო განათლების მინისტრს სახალხო მასწავლებლების გაჭირვებული მდგომარეობა და ამასთანავე გადაწყვიტა ამორჩეულ იქნას ცალკე კომისია მასწავლებლების ქონებრივ მდგომარეობის შესახებ არსებულ სტატისტიკური მასალის დაწვრილებით შესამუშავებლათ.

გასულ წლის 13 დეკემბერს ბაქოს მუშებმა გაფიცვა დაიწყეს. თითქმის ყველა სამრეწველო რაიონებში, ყველა ქარხნებში, ფაბრიკებში, სტამბებსა და სახელოსნოებში მუშაობა შეჩერდა. ხელოსნები და მუშები ჯგუფ-ჯგუფათ შეგროვილნი გადადიოდენ ერთი სამრეწველო ადგილიდან მეორეში, აჩერებდენ მუშაობასა და სტანოკებს. ზოგიერთი სახელოსნოები, როგორც მაგალითათ როტშილდისა, რომლებშიაც მუშაობის განახლებას აპირობდენ, გაფიცულთა ბრბომ დალეწ-დაანგრია.

გაფიცვა მეორე დღესაც გაგრძელდა და თანაც გაძლიერდა, რის გამო აღარ გამოსულა ადგილობრივი გაზეთები. ოთქლის უქონლობის გამო ელექტრონის სადგურმაც შეწყვიტა მუშაობა და მთელი ეს ადგილი სიბნელემ მოიცო. შეწყვეტილი იქმნა აგრეთვე ტელეფონი ქალაქსა და სამრეწველო რაიონებს შუა.

წესიერების აღსადგენათ და არეულობის მოსასპობათ თფილისიდან ჯარი ჩამოვიდა, რომელმაც დაიპირა ადგილი ქარხნების რაიონში და რკინის გზის დაყოლებაზე.

მუშების მოთხოვნილებანი დაახლოებით შეეხებოდა: სამუშაო დღის შემცირებას, სამუშაო ქირის მომატებას, ზედ მეტ მუშაობის მოსპობას, მუშათა ბინის მოწესრიგებას, მუშებთან ზრდილობიან მოპყრობას, რიგიან აბანოების გამართვას და სხ.

14 დეკემბერს ნავთის მწარმოებელთა სხდომამ დაადგინა ცალკე კომისიის შედგენა, რომელსაც მუშათა წარმომადგენელთან ერთათ უნდა განეხილა გაფიცულთა მოთხოვნილებანი და ერთმანეთთან შეთანხმებით შეწყვეტილი მუშაობა აღედგინათ. მოლაპარაკებამ უნაყოფოთ ჩაიარა. ბოლოს საქმე იმდენათ გამწვავდა, რომ გაფიცულ მუშებსა და პოლიცია-ჟანდარმებს შორის სასტიკი შეტაკება მოხდა, რამაც რამოდენიმე კაცი იმსხვერპლა.

ამ ჟამათ ბაქოს მუშათა გაფიცვა დასრულებულია; ხოლო რა პირობებით შეთანხმდენ მუშები და მრეწველნი შემდეგში შევიტყობთ.

რუსეთის ქრონიკა

მოსკოვის აცხადებს შემდეგს პეტერბურგის მუშების კვიცვის შესახებ: 1904 წლის დასწყისში, პეტერბურგის ფაბრიკებისა და ქარხნების ზოგიერთ მუშათა შუამდგომლობით, დამტკიცებულ იქნა წესდება „პეტერბურგის ქარხნებისა და ფაბრიკების მუშათა საზოგადოებისა“. აზრათ ამ საზოგადოებას ქონდა თავის წევრთა სულიერ და გონებრივ მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება და მუშების დაცვა მაგნე ბრალეკანდისაგან. საზოგადოების თავმჯდომარეთ არჩეულ იქნა საპერობილეს მდივანი გიორგი კაპონი. ახლათ დარსებული საზოგადოება გაიდებისა და გაფართოვებისათანავე შეუდგა ქარხნებსა და ზავოდებში მუშებსა და პატრონთა შორის არსებულ დამოკიდებულების განხილვასაც. განვლილ წლის ივნისში საზოგადოებამ ძალი დასტანა პუტილოვის ქარხნის მუშებს, ჩარეულიყვენ ქარხნიდან დითხოვნილ ოთხი მუშის საქმეში. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ეს მუშები არც-კი დეუთხოვნიათ, არამედ ოთოთნ წასულან. მიუხედავათ ამისა, მდივანმა კაპონის და დასახელებულ საზოგადოებამ ძალი დასტანა პუტილოვის ქარხნის მუშებს, ჩარეულიყვენ ქარხნიდან დითხოვნილ ოთხი მუშის საქმეში. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ეს მუშები არც-კი დეუთხოვნიათ, არამედ ოთოთნ წასულან. მიუხედავათ ამისა, მდივანმა კაპონის და დასახელებულ საზოგადოებამ ძალი დასტანა პუტილოვის ქარხნის მუშებს, ჩარეულიყვენ ქარხნიდან დითხოვნილ ოთხი მუშის საქმეში. როგორც შემდეგ აღმოჩნდა, ეს მუშები არც-კი დეუთხოვნიათ, არამედ ოთოთნ წასულან. მიუხედავათ ამისა, მდივანმა კაპონის და

ნიანვარს ბრალეკანდის ბინაზე, ბრალეკანდის ბინაზე, ბრალეკანდის ბინაზე,

სახმარებლად გამოუძახოს ხოლმე ჯარს ყოველ იმ შემთხვევაში, როდესაც იგი საჭირო დაინახავს. რა რიცხვი ჯარისა, რა გვარი იარაღით მოუნდება, ამას თვით მოისაზრებს. იმ წამიდან, რა წამსაც გენერალ გუბერნატორი ჯარს გამოიწვევს, ჯარი მისი ბრძანების თანახმით მოქმედებს; 6) გენერალ-გუბერნატორის უფლებას მთელ საგენერალ-გუბერნატოროში ემორჩილებიან, როგორც პეტერბურგის საგუბერნიო ჟანდარმთა მმართველობა, აგრეთვე ჟანდარმთა პოლიციის რაზმის გზების მმართველობანი. ამათ გარდა პოლიციის მხრივ მასვე ემორჩილებიან ყველა დაწესებულებანი და მოხელენი პირნი იმ ადგილებში, რა ადგილებიც რკინის გზებს და მათ დაანდაგებს ეკუთვნიან; 7) გენერალ-გუბერნატორს ემორჩილებიან, პოლიციის მხრივ, ყველა სახახნო ფაბრიკები, ზაგოდები და სახელოსნოები, რომელნიც მთელ საგენერალ-გუბერნატოროში იმყოფებიან; 8) ყველა უფლებანი შინაგან საქმეთა მინისტრისა, რომელნიც შეეხებიან არჩეულ პირთა თანამდებობასზე დამტკიცებას, ქალაქის საზოგადოებებში და კრობის სამმართველოებში, გენერალ-გუბერნატორს გადაეცა, როგორც სატარტო ქალაქში აგრეთვე მთელ საგენერალ-გუბერნატოროში; და შე-9 გენერალ-გუბერნატორს უფლება აქვს ადგილძალდოს თვითოეულ პირთ ცხოვრება როგორც სატარტო ქალაქში, ისე პეტერბურგის გუბერნიაში. უმაღლეს სენატი ადასრულებდათ ამისა მოახლენს საჭირო განკარგულებას. დედანზე მთი იმპერატორობითი უმაღლესობის ხელით აწერია: **„ნიკოლოზი“**. ცარსკოე სელოში 11 იანვარს 1905 წელსა.

გენერალ-მაიორი ტრეპოვი პეტერბურგის გენერალ-გუბერნატორად დანიშნა.

მთელი რუსეთის ყურადღება მოცულია დღეს პეტერბურგში და სხვა დიდ ქალაქებში იანვრის დამდეგს დაწყებული მუშათა გაფიცვებით.

რუსეთში გაფიცვები პეტერბურგიდან დაიწყო. პირველად გაიფიცენ პუტილოვის ფაბრიკის მუშები, ქარხანაში მუშობა შეწყდა, ქარხნის გარეთ, ეზოებში მუშები ჯგუფ ჯგუფად დადიან. მათ შორის ბევრი ქალია, არავითარი ხმაურობა არ ისმის, მხოლოთ დრო გამოშვებით ქარხნის კარებს მუშათა ერთი ჯგუფი მიუახლოვდება და ტოტა ხნის შემდეგ ისევ უკან ბრუნდება. სიჩუმე მხოლოთ ჟანდარმის ესკადრონს დაარღვია, რომელიც კაზარმებისაკენ მიეშურებოდა. ჟანდარმები ცხენებს მიაწყნებდენ და ჩქარობდენ. ქარხნის კარებზე გაკრულია განცხადება დირექტორისა, რომელიც აცხადებს, რომ მუშების თხოვნა მუშის ტეტიაგკინის დათხოვნის შესახებ უსაფუძვლოა, გარდა ამისა დირეკტორი აცხადებდა, ვინც სამუშაოთ დაბრუნდება, გამოტოვებულ დღეების სამუშაო ფასიც მიეცემა და არც დისჯება, ხოლო თუ 7 იანვარამდე მუშობა არ დაიწყეს, კანონის ძალით ყველა მუშა დათხოვნილი იქნებაო. ამ განცხადებამ მუშებზე არავითარი კეთილი არ იქონია და სამუშაოთ არავინ არ დაბრუნდა. 4 იანვარს, 7 საათზე, ქარხანაში რამდენიმე მუშა დაბრუნდა და უნდოდათ მუშობა დაეწყოთ, მაგრამ სხვა მუშებმა ნება არ მისცეს და უკანვე დაბრუნეს; ქარხანაში დარჩენ მხოლოთ ინჟენერები, სახელოსნოების უფროსები და ის ხელოსნები, რომელნიც ქარხნის ადმინისტრაციაში ირიცხებოდენ. კანეკარეიც არ იყვნენ და ამიტომ ქარხნის 200 ოთოქლის ქვაბი ადარ მოქმედებდა, დინამო-მაშინებიც შეწყდენ და ელექტრონიც გამქრალი იყო. 5 იანვარს მუშებმა ქარხნის დირექტორს წარმომადგენელი გაუგზავნეს და შეატყობინეს, რომ დღეს, სადამოს 7 საათზე თქვენთან მუშების ყველა ამქართა დეპუტატია მოვა და მუშების სურვილსა და პირობებს შეგატყობინებენო. სადამოს 7 საათზე მუშების ყველა ამქართა დეპუტატია—40 კაცი ქარხნის ეზოში შეეიდა.

დეპუტატებს მიუძღოდა მღვდლის ტანასამოსში კაზეკული კაცი; ეს კაცი იყო—მღვდელი გიორგი გაპონი, პეტერბურგის საპყრობილის ეკლესიის მოძღვარი, ინიციატორი და თავმჯდომარე „ფაბრიკა-ქარხნების მუშათა კრებისა“.

მღვდელი გაპონი დეპუტატების მოთავე იყო და ქარხნის ადმინისტრაციასთან მოსალაპარაკებლათ მიდიოდა. დირექტორის ოთახთან პოლიციელები იდგენ, თვით ოთახში კი მხოლოთ დირექტორი ოგანსონი და ქარხნის ორი უფროსი ინჟენერი. დეპუტატია ოთახში შეიყვანეს.

მღვდელმა გიორგი გაპონმა მუშათა სახელით შემდეგი მოითხოვა:

1) ხელოსანი ტეტიაგკინი უნდა დათხოვნილ იქმნას, ორი დათხოვნილი მუშა კი—სერგუნინი და სუბოტინი უკანვე უნდა მიიღოთ;

2) 8 საათის სამუშაო დღე უნდა დაწესდეს;

3) ახალ ნაწარმოებებზე დაფასება გამოცდის შემდეგ უნდა მიენდოს ხელოსანთა და მუშებისაგან ამორჩეულ პირთ, რის შემდეგაც მათი დადგენილება სავალდებულო უნდა იყოს. რაც შეეხება ძველ დაფასებას ხელმეორეთ უნდა გადაისინჯოს ახალი წესით;

4) პუტილოვის ქარხანაში უნდა დაინიშნოს მუშების მიერ ამორჩეულთაგან ცალკე კომისია, რომელმაც ქარხნის ადმინისტრაციასთან ერთათ უნდა განიხილოს ყველა მუშის პრეტენზია. მუშების დათხოვნა ქარხნიდან ამ კომისიის ნება დაურთველათ არ შეიძლება.

5) მუშის დღიური ხელფასი ერთ მანეთზე ნაკლები არ უნდა იყოს;

6) ზედმეტი სამუშაო უნდა მოისპოს, მაგრამ თუ ეს სამუშაო აუცილებელია მუშას 1 საათი 2 საათათ უნდა ჩაეთვალოს;

7) თუ ნამუშევარი მუშის მიზეზით არ იქნა დაწუნებული, მუშას ხვედრი ფასი უნდა მიეცეს;

8) მუშა ქალს დღეში 70 კაპ. ნაკლები არ უნდა ეძლეოდეს, მცირე წლოვან ბავშვისაფარი უნდა დაარსდეს;

9) ქარხნის ექიმებმა და მკურნალებმა მუშებს უფრო მეტი ყურადღება უნდა მიაქციონ (უფრო კი დაშავებულთ);

10) უნდა გაუმჯობესდეს სანიტარული მდგომარეობა ზოგიერთ სახელოსნოში უფრო კი სამეკედლოში;

11) გაფიცვის დროს არც ერთი მუშა არ უნდა დაისჯოს;

12) ის დრო, როცა მუშობა არ არის, მუშას გამოტოვებულ დღეთ არ უნდა ჩაეთვალოს და ადმინისტრაციამ მუშას საშუალო ხელფასი უნდა მისცეს.

იმ ქადალდზე, სადაც ეს პირობებია ჩაწოთვლილი და რომელიც ქარხნის დირექტორს გადაეცა, აწერია: „ნამდვილთან სწორია. მღვდელი გიორგი გაპონი“

მღვდელი გაპონი, დეპუტატების წევრები და დირექტორი ამ პირობების წამკითხველს კითხვის ცალკე შენიშვნებია და სიტყვებიო აწყვეტინებდენ გარდა ამისა დეპუტატებმა მოითხოვა სამი რიგი მუშობა, კ. ი. დღისითა და ღამითაც. დირექტორი ამბობდა, 8 საათის სამუშაო დღის შემოღება და ახალ დაფასებისა და ხელფასის შემოღება აქციონერებს მთლათ გააკოტრებს; ქარხანას ფული შემოაკლდება და საქმე ჩაიშლებაო.

— აქციონერები კი არა, მუშები არიან გაკოტრებულნი. ესეა თუ არა, ამისაგან?—სთქვა მღვდელმა გაპონმა.

დირექტორმა უთხრა დეპუტატებს, თქვენი პირობების ასრულება არას გზით არ შეიძლება, რადგან ქარხანას ეხლა აქვს მოგება მხოლოთ 7%. და თუ თქვენი პირობები ავასრულეთ, სულ მთლათ დაგიღუპებითო. დირექტორის პასუხმა, დეპუტატია ვერ დააკმაყოფილა. მღვდელმა გაპონმა განცხადა, მუშები ქარხნის აქციონერთა გამგეობას მოელაპარაკებიან და ეხლანდელ დირექტორის დათხოვნას მოითხოვენო. გარდა ამისა გაპონმა სთქვა, ეხლანდელ დირექტორს ადმინისტრაციის წარმომადგენელათ არ ვთვლითო.

საზოგადოთ დეპუტატებისა და ადმინისტრაციის კეთილ-ებელა კამათი ქოლდა. ყველანი აღელვებული და აშფოთებული იყვენ.

დეპუტატია წავიდა.

იმავე დღეს გაიფიცენ მუშები ფრანკოფურტის ქარხნისა. რომელიც გემების ქვაბების ამზადებდა.

5 იანვარს ადრე დილით, პუტილოვის ქარხანაში მოელოდნელათ გაისმა ფაბრიკის სასტვენის ხმა. ქარხნის ადმინისტრაციის მოეხერხებია შეეგროვებინა რამდენიმე კოზეკარასთვის სორთქლე ქვაბების გასადგმა. გაუშვეს ორთქლი; ითოო ელექტრონი. მრავალი მუშა მიდიოდა ქარხნისაკენ; მოვიდენ სახელოსნოს უფროსები და ოსტატები. პალტო გაუხდელათ და ქუდებით დადგენ მუშები თავიანთ დაზგებთან და რამდენიმე წუთის შემდეგ ისევ ეარი თქვეს

მუშობაზე — ადმინისტრაციამ არ მიიღო ჩვენი მოთხოვნანი, ოთხ-ი ანვარს წარდგენილიო. აიძულეს ცეცხლიო ჩაქრეთ და ეგვლა, 13 ათასი მუშა, წავიდა ქარხნიდან დინჯით და აუშფოთებლად. მოშმარებელ საზოგადოების დაქნები და ეიო და მუშებიც ეიდეულობდენ სანოვაგეს, როგორც ნასითა, ისე ნადგზე. სადამოს ექვს საათზე ბუტიდოვის ქარხნის გამგეობაში მივიდენ, როგორც გადწყვეტილი ქონდათ, მუშების დეპუტატები მდგდ. გიორგი კაბანის მეთაურობით. მდ. კაბანმა იკითხა წარედგინა გამგეობისათვის ის მოხსენებანი, რომლებიც არ მიიღო დირექტორმა სმირნოვმა; ასეთი ეიო საერთო სურვილი ბუტიდოვის ქარხნის მუშებისა და „ფაბრიკა-ქარხნების მუშათა კავშირის“ წევრებისა. მოდაპარაკების დროს გამგეობის დირექტორმა შესტაკოვმა იკითხა: აქმდის რათ არ ინიშნეთ უსამართლობაზეო. დეპუტატებმა უპასუხეს, რომ ეგვლა ამთა სიჩქარი უნაეოფო ეიო და დამნაშავენი დაუსჯელი რჩებოდენო; დაჩაგრულ მუშას არ შეუძლია მფარველი იშოვოს ადმისტრაციის პირებ შორისო. შემდეგ დეპუტატებმა აუხსნეს გამგეობას, ნაკეთების დაფასება მუშების წარმომადგენლებთან ერთად ორივე მხრისათვის სასარგებლო იქნება, სამუშაო თანასწორთ განაწილდება მუშების შორის, საქმით ეგლამდე ავსილი და სრულიად უსაქმოთ დარჩენილა ადარ იქნებაინო და სხ. დირექტორი შესტაკოვი, როგორც ჩანდა, თანახმა კახლ დეპუტატების მოსაზრებისა, და ამდენი ეიო, რომ შეთანხმება მოხდებოდა, მაგრამ ამ დროს მეორე დირექტორმა ნოვატოვმა თქვა, რომ ეს საკითხი აქციონერების კრებამ უნდა კადწყვეტილა. ბოდიშ შესტაკოვმა გამოუცხადა დეპუტატებს, რომ ზოგი მოთხოვნა, მაგალითად 8 საათის სამუშაო დღის შემოღება, ფინანსთა მინისტრისაგან არის დამოკიდებულიო. ზოგი, მაგალ., დაფასების ახალი წესი და ქირის მომატება აქციონერების საზოგადო კრებამ უნდა განიხილოს და ეს კრება კი, თანახმად წესდებისა, ერთ თვეზე ადრე ვერ მოხდებიო. რაც შეეხება იმ დანაძიებათ, რომელთა მიღება თვით გამგეობას შეუძლია, ეხლა გადწყვეტილ პასუხს ვერ მოგცემთ, მაგრამ დაეეთანებიდე შეეიდგებით მუშების სიჩქარების განხილვას და ჩვენ გადწყვეტილებებს მოკლე დროში შეეტეობინებთო. დეპუტატია ვერ დაკმაყოფილდა გამგეობის პასუხით. მოშმარებელი დაქნები და დარჩა, მაგრამ სანოვაგეს ნასითა ადარ მისცემენ მუშებს.

„ფრანგ-რუსთა საზოგადოების“ მუშათა კაფიცვა მეორე დღესაც მშვიდობიანი ეიო. 5 ანვარს, სადამოს 9 საათზე ქარხანაში მივიდენ მუშების დეპუტატები, მაგრამ დირექტორმა არ ინება მათი მიღება—ეს დეპუტატები რატომ თვით ქარხანაში არ აირჩიეს მუშებმაო. 4 ანვარს შემდეგი მოთხოვნები წარედგინეს მუშებმა ქარხნის ადმინისტრაციას:

1. ქარხნის ადმინისტრაცია გულ-ახლილად, პირდაპირ უნდა ზრუნავდეს მუშის საკეთილოებაზე და არ კმაყოფილდებოდეს მარტო დაპირებით, რომელიც არასოდეს არ სრულდება.

2. გაფიცვის მიზეზების გამოსაკვლევათ უნდა შესდგეს რჩევა მუშების მიერ არჩეულ დეპუტატებისა და ქარხნის წარმომადგენლებისა; ამ რჩევაში მუშებს და ქარხნის წარმომადგენლებს თანასწორი ხმები უნდა ჰქონდეთ.

3. დეპუტაციის წევრებს ხელი არავინ არ უნდა აბლოს და ვერც ქარხნიდან დაითხოვენ.

4. საერთო გადაწყვეტილება სავალდებულო უნდა იქნეს და გაკრული სახელოსნოებში, ადმინისტრაციისა და უფროს საქარხნო ინსპექტორის ხელმოწერილი.

5 გაფიცვის გამო არავინ არ უნდა დაისაჯოს.

6 გაფიცვის დრო დაკარგულათ არ უნდა ჩაეთვალოს მუშებს და უნდა მიეცეთ საშუალო ქირა.

ამის სანასუხოო ადმინისტრაციამ კაკრა შემდეგი განცხადება. მუშების საჭიროებათა გამოსაკვლევათ ადმინისტრაცია თანახმაა მოლაპარაკება გამართოს დეპუტატებთან, რომელთაც საკანგებოთ აირჩევს ქარხნის მუშები; ამასთან პირველი ხუთი პუნქტი მუშების მოთხოვნისა ბრინციპიალურათ მიღებულია: რაც შეეხება მეექვსე პუნქტს, იგი კომისიამ უნდა განიხილოს. მუშებს აწვევდენ—5 ანვრის დილიო შეკრებილიეკენ მუშები თავიანთ სახელოსნოებში და ეერნიათ 8 კეცი. 5 ანვარს ბუშებმა წარმოადგინეს შემდეგი ახალი მოთხოვნანი:

1. მოსპობა განსაზღვრულ სამუშაო დღის ზედმეტი მუშაობისა.

2. მოსპობა მუშების გაჩხრეკისა.

3. მოსპობა ჯარიმებისა გაშვებულ დღეებისთვის, თუ სამ დღეზე მეტი არ ყოფილა.

4. ავათმყოფ მუშებს ეძლიოს ნახევარი დღის ქირა; ხოლო თუ ქარანაში დასახიჩრებულია, სრული ქირა.

5. წამლობა მუშებისა და მათი ოჯახის წევრებისა ქარხნის ხარჯით უნდა ხდებოდეს.

დასასრულ მუშები თხოულობდენ ერთი ოსტატის კაგდებას და რამდენიმეისთვის სვეედურის გამოცხადებას.

5 ანვარს კაფიცენ ნეკის საზოგადოების გემო-საშენებელი ქარხნის მუშები. მუშებმა (რვა ათასზე მეტია) დიდიდანვე მშვიდობიანათ დანიტეს თავი მუშაობის. ამათაც წარედგინეს თავიანთი მოთხოვნანი ქარხნის ადმინისტრაციას; ეს მოთხოვნანი ისეთივეა, როგორც ბუტიდოვის ქარხნის მუშებისა. ამავე დღეს კაფიცენ შტიგლიცის ნაქსოვ ქარხნის მუშები. აქ რვა ათასამდე მუშაა. კაფიცენ აგრეთვე აკატერინგოფის მუშებიც.

— 13 ანვარს ბეტერბურგში მოავრობამ გამოაცხადა შემდეგი: „მინის უდიდებულესობის ბრძანებით, ფინანსთა მინისტრი და ბეტერბურგის გენერალ-გუბერნატორი აცხადებენ შემდეგს: საზოგადოებრივ ცხოვრების წესიერი მსვლელობა ამ ბოლო დროს დაირღვა მუშაობის ადგილთაი ქარხნებსა და ფაბრიკებში. მუშებმა თავიანთ და ქარხნის პატრონთა საზარალოთ თავი გაანებეს მუშაობას და გამოაცხადეს ისეთი მოთხოვნილებანი, რომელნიც ეხებიან მუშებისა და მექარხნეთა ურთიერთ დამოკიდებულებას. ამ მაძრაობით ისარგებლეს არა კეთილმა პირებებმა და მუშები იარადთ კაიხადეს თავიანთ განზრახვის განსახორციელებლათ მათ კაიტაცეს მუშები სოფლნებო დაპირებით. შედეგათ ამ მაგნე აკიტაციის მოეფა წესიერების დარღვევა ბეტერბურგში და ჯარის ჩარეკა, რაც აუცილებელია ხალმე ამგვარ შემოხვევების დროს. ეს მოვლენა დიდი საშეწუხრაა. ბოროტი კაცები შეფოთს აგდებენ და ეურადღებას არც კი აქცევენ იმ კაჭირეებს, რომელშაც ამ ოფიციალობის დროს ჩვენი სამშობლო ჩავარდა. იმათ ხელში ბეტერბურგის ქარხნების მშრომელი ხალხი ბრმა იარადთ კადაიქცა. მუშებმა ეურადღება არ მიაქციეს, რომ იმათი სახელითი ისეთი მოთხოვნილებანი იქნა დასახელებული, რასაც მუშების საჭიროებასთან საერთო არა აქვთ-რა, მუშაობაზე ხელი აიღეს და ისიც კი დაივიწყეს, რომ მთავრობა ეოველთვის ზრუნავდა მუშათა საჭიროებისთვის და ეხლაც ზრუნავს. მთავრობა ეველა ამ საჭიროებას დაკმაყოფილებს, რამდენათაც კი საჭიროება მოითხოვს, მაგრამ მთავრობის ამ მოდეაწეობისთვის უბრალელესთ საჭიროა წესიერების ადგგენა და მუშების მიერ მუშაობის განახლება. არეულობების დროს შეუძლებელია მთავრობის მხრივ მშვიდობიანი და საკეთილო მუშაობა მუშების სასარგებლოთ, შეუძლებელია უწესოებას და ძალადობას მაჭეეს მუშათა მოთხოვნილების დაკმაყოფილება, რაც უნდა საამრთლიანი ეიოს ეს მოთხოვნილებანი. მუშებმა უნდა გაუდგეთ მთავრობას ის საქმე, რომელიც მუშების ეოფა მდგომარეობის კეთილობესობას შეეხება, ხოლო ეს შეუძლიათ ერთის გზით—მოშორდნენ იმათ, ვისაც მხოლოთ შეფოთი უნდა, ვინც განზეა მუშათა ნამდვილ კეჭირეებისთან, ვინც არად აგდებს რუსეთის ნამდვილ ინტერესებს. მუშათა ინტერესები წამოაყენეს ამთ მხოლოთ შეფოთისა და არეულობის ჩამოსაგდებათ. მუშები უნდა დაუბრუნდენ თავიანთ ჩვეულებრივ საქმეს, რომელიც ისევ საჭიროა საბეჭდმწიფოსთვის, როგორც თვით მუშებისათვის, რადგანაც უამისოთ შამშილი მოელით მუშებისა და იმათ ოდეოვიდის. მუშებმა უნდა იცოდენ, რომ მათ საჭიროებაზე ისევ თვიქრობს ხელმწიფე იმპერატორი, როგორც ეველა თვის ნამდვილ ქეეშევრდომის საჭიროებაზე, რომ მისმა უდიდებულესობამ კეთილ ინება და თავის სურვილით ბრძანა შეუდგნენ მუშათა

დაზღვევის საკითხის შემუშავებას. დაზღვევას აზრათა აქვს უზრუნველ ყოს ბუშები ამ შემთხვევისთვის, თუ დაშავდენ ან ავათ გახდენ. მარტო ამით არ თავდება ხელმწიფე იმპერატორის მზრუნველობა მუშათა საკეთილოთ. ამასთან ერთად მისის უდიდებულესობის ნებართვაით, ფინანსთა სამინისტრო მზათ არის შეუდგეს ახალ კანონის შემუშავებას. ეს კანონი შეეხება სამუშაო დროს შემცირებას და ისეთ ზომებს, რომელთაც საშუალება უნდა მისცენ მუშებს კანონიერათ მოიდაპარაკონ და განცხადონ თავიანთ საჭიროებებზე. ქარხნის, ფაბრიკის და სხვა სამრეწველო დაწესებულების მეუბნებმა დეე იცოდნენ, რომ თუ მუშობას აუბრუნდებიან, შეუძლიანთ ამედი იქონიონ მთავრობისა, რომელიც დაიცავს მუშების და იმათ ოჯახების ხელუხლებლობას, მთავრობა ეცდება დაიცავს ისინი, ვისაც მუშობა უნდა, იმათაკენ, ვინც ძალს ატანს, ვინც ხმა მიდგა დაპარაკობს თავისუფლებაზე, მაგრამ იგი მარტო თავის უფლებათ მიაჩნია და თავის ამხანაგებს კი რომელთაც შრომა უნდათ, მუშობის ნებას არ აძლევს. ფინანსთა მინისტრი სტატსსეკრეტარი ვ. კოკოვცევი, პეტერბურგის გენერალ გუბერნატორი, მისის უდიდებულესობის ამალის გენერალ-მაიორი დ. ტრეპოვი".

პეტერბურგში ამ ჟამთ მხოლოთ კახეთი „პრავიტელსტვენი ვესტნიკი"-და გამოდის, ისიც შემოკლებული და „გედომასტი გრაჟდანსკაია" სრულთ.

კოვნო, 11 ივნვარი. ქალაქში და მის მიდამოებში გაიფიცა სამი ათასამდე მუშა დოთონის ხეთ ქარხანაში. ტრამვაის (კონკის) მოძრაობა შეწყდა. ზომები მიიღებულია.

მოსკოვი, 12 ივნვარი. ამ ხანთ კახის ქარხანა მუშობს ჯარის მეთვალყურეობის ქვეშ. ელექტრონის საბეგურიც მუშობს. ვეიხელტის ელექტრო-მეხანიკურ ქარხანაში 400 მუშა გაიფიცა. მუშები ამასვე ითხოვენ, რასაც პეტერბურგელი გაფიცული მუშები. ბევრმა სტამბებმა და მათ შორის ისე დიდებმა, როგორც ლეგინსონის და მამონტოვისა, მუშობა მოსპეს. არ იცვენ ეველა გახეთი გამოვა თუ არა. ეს დამოკიდებული იქნება მუშებთან მოლაპარაკების როგორ გათავდება. ქალაქ კარეთა ქარხნებთან ჯარის პატრულები დგანან. ეზოებში ჩაუვენეს სამხედრო კომანდები და ეახახები. რომელი ფაბრიკებიც კი მუშობენ, სალდათები დარაჯობენ, რომ კერძო პირნი არ შეეშვან. ტინდელის დიდი სამანუფაქტურო ფაბრიკის მუშებიც გაიფიცნენ, პრეხორაკის მანუფაქტურის მუშებიც მოაწყვნრობის იჩენენ. მუშები ჯგუფ-ჯგუფით დადიან კარე ქუჩებში, მაგრამ შუა-გულ ქალაქში არ შეეკუბენ. მუშობა ისევ დაიწყეს ტინდელთან, მეშვრინოვთან და ლეგინსონის სტამბაში. ბახრუშინის ტეატრის და მაუდის ქარხანა იყო, რომ მუშობა ისევ დაიწყეს, მაგრამ რიგა ქუჩებში მთელი გროვა მთვრალი მუშებისა გამოჩდა ქარხნის პატრონს შეეშინდა მაშინვე არ გამოეუშვინა, და მუშობა მოსპო. სვეშონოვის რაიონში გაიფიცნენ ბარის ქვაბის ქარხნის მუშები, აგრეთვე მიდების, ელექტრონის კეთილდების და პატარა ქარხნების მთელმა რიგმა დანიდოვკის უბანში მუშობა მოსპეს. გაფიცულ მუშების რიცხვი 10,000 მდე.

ვილნო, 11 ივნვარი. პეტერბურგელ მუშების არეულობას აქეთრმა მუშებმაც მიბაძეს მეტ ნაწილთ ხვოდების მუშები გაიფიცენ. არავითარი გამორკვეული მოთხოვნილება არ წარმოდგენიათ და აშვიდობიანთ არიან. ქუჩებში დიდი მოძრაობაა. წესიერება ჯერ-ჯერობით არსად არ დარღვეულა.

რეველი, 12 ივნვარი. მუშათა გაფიცვა დაიწყო. აღკვეთეს მუშობა რკინის გზის ეველა სახელოსნოებმა. ეველანი მშვიდობიანთ არიან.

4 ივნვარს ქალაქ კიევში მოხდა კრიმინალისტთა საერთაშორისო კავშირის სექციის მესამე კრება კრებამ განიხილა სხვადასხვა იურიდიული საკითხები. სხვათა შორის მოსმენილ იქმნა ტეუტრაუმოგის მოხსენება ხელხასოკის იურიდიული დახმარების გაწევის შესახებ. კრებამ მიიღო კისტიაკოვსკის ვრცელი რეზოლიუცია და უარყო პროფ. ფოინიცკისა... ამ უკანასკნელმა განაცხადა, რომ იგი, როგორც სექციის ოფიციალური თავმჯდომარე, ხურავს კრებას, რომელიც კანონთა საზღვარს გადაცდა. ამის პასუხათ იმ დღის თავმჯდომარემ ტესლენკომ, განაცხადა რომ უმისოთ არავის ნება არა აქვს კრება დახუროსო. პროფ. ფოინიცკი ტოვებს კრებას და გულ-მოსული მიდის. კრება გრძელდება გოლენეეზერის თავმჯდომარეობით. კრებამ განიხილა რა ტეუტრაუმოგის მოხსენება იურიდიული დახმარების შესახებ, დადგინა: იმ უსამართლო პირობებში და თვითნებობაში, რომელშაც ჩვენ ვიმეოფებით, ეოველად შემუძლებელია კაცმა რაიმე დახმარება გაუწიოს მეხოგრებელს, პოლიტიკური და იურიდიული ცხოვრების ნორმალური მოწყობა შეიძლება მხოლოთ მაშინ, როდესაც რუსეთში დაკანონდება პიროვნების, აზრის, სიტყვის, ბეჭდის, სარწმუნოების, კრების და კავშირების თავისუფლება და კანონის წინაშე საზოგადოების ეველა ნაწილის თანასწორობა. კრება ამ აზრისა, რომ ამ რეფორმების განხორციელება დღევანდელ ბიუროკრატიულ წეს-წყობილებაში შეუძლებელია... კრება გადადო სალამოს 8 საათისთვის. ჯერ არ დაშლილეო კრება, რომ მოვიდა პოლიციმეისტერი და მოიტანა გენერალ-გუბერნატორის ბრძანება, რომლის ძალით კრება დაიხურა...

უცხოეთის ქრონიკა

გერმანია. რურის მიდამოებში, ქვა-ნახშირის მაღაროს მუშათა გაფიცვა დაიწყო, რამაც გერმანიის საგარეო პოლიტიკა დროებით დაავიწყა. 1889 წელს აქეთ, ამ მაღაროებში მნიშვნელოვანი გაფიცვა ადარ მომხდარა. 1889 წლის საშინელი სისხლის ღვრა ბერლინის „სამშვიდობო ხელშეკრულობით" დასრულდა, რომელმაც მუშათა მოთხოვნილების ზოგიერთი აუცილებელი მოხლები მიიღო. მას შემდეგ მუშათა მდგომარეობა თანდათან უარესდებოდა და დღევანდელ გაფიცვასაც ამ უსამართლო პირობებში აქეს სათავე. მაღაროების პატრონები და ხელმძღვანელები თითქო განზრახ ამწვავებდენ მუშათა უფლებების შეკვეცითა და შემცირებით. დღევანდელი გაფიცვა დორტმუნდსა და ესსენში დაიწყო ქვა-ნახშირის მაღაროს მუშებისაგან. მიუხედავათ მუშათა წინამძღოლების რჩევის, რომელნიც საზარალოთ თვლიდენ ახლანდელ გაფიცვას, მუშებმა მაინც აღკვეთეს მუშობა და გაფიცვა გამოაცხადეს. პირველ ხანებში სამოცდა ათი ათასმა მუშამ გაანება მუშობას თავი, მიგრამ მათი რიცხვი დღითიდღე იზრდება.

როგორც უკანასკნელი ტელეგრამებიდან ჩანს გერმანიის მუშათა გაფიცვა არამც თუ შეასუსტ მაღაროს პატრონთა მუქარამ, პირიქით საოცრათ გააძლიერა და ამ ჟამთ ორასათი-ათასზე მეტი კაცი თხოულობს ყურადღება მიექცეს იმ უსამართლო პირობებს, რომლებიც მათთვის მატაროების პატრონთ შეუქმნიათ.

საფრანგეთი. საფრანგეთის პოლიტიკურ ცხოვრებაში მეტათ ღირს მნიშვნელოვანი ამბაკი მოხდა. სამსახურიდან გადადგა კომბის სამინისტრო. ვინც ჟურნალ.-გაზეთებს თვალყურს ადევნებდა, უთუოთ ეცოდინება რა რკინის ხასიათისა და მოუდრეკელი ენერგიის პატრონი მოღვაწე იყო კომბი. ეხსომება როგორი თავ-ზარი დასცა კომბის პოლიტიკამ კლერიკალებსა და ნაციონალისტებს, ეხსომება კონგრეგაციების დახურვის ამბები, რომის პაპთან ყოველივე კავშირის გაწყვეტა და სხ. კომბის მოსისხლე მტრები და რესპუბლიკის ორგულნი: კლერიკალ-ნაციონალისტები შეერთდენ, ყოველივე ღონე იღონეს ღა ვითომ მიაღწიეს საწადელს, მაგრამ სცდებიან: კომბის დაწყებული საქმე შუა გზაზე ვერ შეჩერდება და მით უმეტეს უკან ვეღარ დაიწევს. ტყუილია კლერიკალ-ნაციონალისტების მეჯლისი, მათი დღე დათვლილია.

გრიგალას სიმღერა

(შ. გორკისა).

ქაფ მორეულსა ზღვის ზედა პირზე მძლავრათ დაბერა ქარმა-გრიგალმა. ცა შეიპმუხნა... მოსკდა ღრუბლები, ჩამოაბნელა მთლათ არე-მარე. ცის და ზღვის შუა, ვითარცა ელვა, ლაღათ, უშიშრათ, დაქრის, ნავარდობს ქარიშხალისა მახარობელი, მარდი გრიგალა! ხან ფრთით ეხება იგი ზღვის ტალღას, ხან ისარივით ის ავარდება მაღლა, ღრუბლებში, მამაცათ ყივის და ამ ყივილში ღრუბლებს მოესმით ხმა სიხარულის, ხმა იმედისა მომავლისადმი... ამ ყივილშია გამოიხატვის მამაც ფრინველის სიხარული და აღტაცება, წყურვილი ბრძოლის.

ტიფნი შეშფოთდენ, კვნესენ, დაძრწიან ზღვის ზედა-პირზე შეშინებულნი და მზათ არიან გადაიმალონ, ჩაძვრენ ზღვის ძირში, ოღონდ თვის შიში და შეძრწუნება არ დაანახონ ამ-დგარ ქარიშხალს.

კვნესენ, შფოთავენ ტყისა ქათმები,—ამ მშიშარ ფრინ-ველებს ნეტარი ბრძოლის არ აქვთ შეგნება... ჩასუქებულმა, მშიშარა იხვმაც ძლივს შეაფარა თავი კლდის ნაპრალს... მხოლოთ ამაყი იგი გრიგალა დაქრის თამამათ, თავს დასტრიალებს ზღვას აღშფოთებულს, ჭაღარა-შერთულს. თანდათან იწევს შავი ღრუბელი, ზღვას ეფარება... ზღვა შფოთავს, ღელავს... აგორებული მისი ტალღები ღრუბლებს წვდებიან, ქუხილს ელიან... დასჭექ-დაქუხა... კვნესენ მრისხანეთ ზღვისა ტალღები, სასტიკ ქარიშხალს ედაეებიან... აგერ დახვია ნიავმა ხელი ტალღათა კრებას, რაღაც სიბრაზით ამართულ სალ კლდეს მთელი ძალ-ღონით ის მიანარცხა, უზარმაზარი ზღვისა ტალღები პატარ-პატარა წინწკლებათ და მტვრათ გაადაქცია...

გრიგალა ყივის, ჰაერში დაქრის, ვითარცა ელვა... როგორც ისარი აპობს შავ ღრუბლებს, თვის მძლავრი ფრთებით ტალღებს ხდის ქაფსა.

დაქრის, დაყივის, როგორც დემონი, შავი დემონი და ხან ცრემლს აფრქვევს, ხან კი იცინის... დასცინის ღრუბლებს, ხოლო ცრემლს აფრქვევს სიხარულისგან... ჭექა-ქუხილის მრისხანებაში დიდი ხანია ფრინველს მოესმის დაჭანცულობა! სწამს, რომ მზის სხივებს ვერ შეაჩერებს შავი ღრუბელი... ვერ შეაჩერებს!!.

ქარი გრიალებს... ცა ჭექს, ქუხს, გრგვინავს, ცვივა ზეციდან ცეცხლის ისრები...

ქარიშხალია!.. მალე ადგება აწ ქარიშხალი!!.

აგერ შეხედეთ, შავ ღრუბელთ შორის ელვა-ჭექაში უშიშრათ დაქრის, თავს დასტრიალებს ზღვას აღშფოთებულს და შეუპოვრათ ყივის გრიგალა, ქარიშხალისა მახარობელი:

„დე, იგრიალოს მედგრათ, მრისხანეთ აწ ქარიშხალმა!!."

გ. ჯაფარიძე.

ცხრა ძმანი

(ზღაპარი)

ორ ზღვას შუა, მთიან-გორიან ადგილებში, ერთი ძლიერი მეგბატონე ჩასახლებულიყო. იმის მიწა-წყალზე აურაცხელი ყმები და ხიზნები ცხოვრობდენ. მებატონე მთელ თავის დროს ჩხუბსა და ბრძოლაში ატარებდა, რითაც სახელოვანი რაინდის სახელი მოიპოვა ახლო-მახლო მეზობლებში. მაგრამ აუტანელმა ბრძოლამ ჯანი წაართო თავ-განწირულ რაინდს, უდროოთ მოახუცა და დააუძლურა.

ამ სიბერის ჟამს მოხუც მებატონეს ვაჟი შეეძინა და მიყრუებული ოჯახი ცოტა არ იყოს წამოცოცხლდა. გასაოცარი ქვეყანაზე ძლიერ ბევრი რამ ხდება და არც ის უნდა გეუცხოვოსთ, თუ ეს ბავშვი არა ჩვეულებრივი გამოდგა. პირველი დღიდგანვე დაიწყო მან მწარე ენით ტიკტიკი და მსჯელობა საოჯახო საქმეებზე. მაგრამ იმისი სიტყვა მამას არაფრათ ეჭაშნიკა მოხუცს ჭირივით ძულდა ყოველგვარი ურჩობა, ყოველგვარი წინააღმდეგობა და არ იცოდა რა მოეხერხებია ურჩი ბავშვისათვის, რომელიც საკვირველი გაბედულებით ამხილებდა ხოლმე მოხუცის ათასგვარ სიყალბისა და სისაძაგლეს. სიცოცხლით სამსე და გაბედული ჭაბუკი სრულიადაც არ შეუშინდა მოხუცის მუქარას; გულ-მოდგინეთ ქექდა მამის საქმეებს და საქვეყნოთ გამოქონდა. მას გაეგონა, როგორ თავისუფლათ, ბედნიერათ და სამართლიანათ ცხოვრობდნენ მათი ახლო მეზობლები; გაცნობოდა მათ ავსა და და კარგს და გულით მოწადინებული იყო მამის ოჯახიდანაც ამოეფხვრა უსამართლობა და სიბინძურე.

მაგრამ რასაკვირველია მოხუცი რაინდი, წინააღუდგებოდა შვილის ამგვარ საქციელს. მას ძვალსა და რბილში გამჯდარი ქონდა წინაპართაგან ნაანდერძევი ცრუ-თავმოყვარეობა და განა შეიძლებოდა შვილის მოქმედებისათვის გულგრილათ ეცქირა!

— ეს არ შეეფერება, შვილო, ჩემს დროებას! ეუბნებოდა ის შვილს. ხომ ხედავ, ამ დროული კაცი მოვყრილვარ და ამაებისთვის ყური არ მომიკრავს. ნუ, გენაცვალოს მამა, ნუ მლანძღავ ქვეყანაში, ნუ მჭრი თავს ტოლ-ამხანაგებში!. ნუ მირცხვენ დიდებულ სახელს, სახელოვან წარსულს. მაგრამ ურჩი შვილი მაინც თავისას შვებოდა. ის თავისი ოჯახის დამხობას შინაური სიყალბის ჩაფუჩეჩებაში ხედავდა, იმის ზარალს იმისსავე ნაკლის დამალვაში ეძებდა.

გულ-გატეხილი მამა მუხლ-მოდრეკით შეევედრა ღმერთს, რომ ერთი შვილი კიდევ მიეცა მისთვის.

ღმერთმა შეისმინა მოხუცის ვედრება და ეშვა მეორე ვაჟი, რომელსაც, როგორც თავისი ოჯახის დამცველს, თავისი საკუთარი სახელი დაარქვა, ახალშობილი ოჯახის დამცველი შვილი მამამ მასწავლებლათ მიუჩინა თავის პირმშოს, მაგრამ მათი შეთანხმება ყოვლად ნოუხერხებელი დარჩა.

— ეხ, დროებავ, დროებავ! ყველაფერი შენს გემოზე გინდა მოეწყოს! არა ძვირფასო ძმაო! შენ არ იცი რამდენ ტანჯვას აყენებ შენ საბრალო მოხუც მამას; რა ზარალი მოგაქვს ჩვენი ოჯახისათვის! ეუბნებოდა უმცროსი ძმა უფროსს. როგორ ვერ მიმხვდარხარ, რომ ჩვენი მოვალეობა, მარტო ჩვენი ოჯახის კეთილდღეობაზე ფიქრია. რა საჭიროა გადავუშალოთ მტრებს ჩვენი სისუსტის საბუთები?!

რა საჭიროა დავანახოთ ჩვენს ორგულებს ჩვენი სისუსტე ჩვენი ბოუმზადებლობა, ჩვენი არარაობა! დეე იყოს ყოველი ჩვენი ცოდვა ჩვენ შორის, ჩვენ ოჯახშივე! ვიცხოვროთ ძმურათ, მამაშვილურათ, რომ მტერსაც კი შეშურდეს ჩვენი გაწყობილება. დავაარსოთ ბანკები, შევისწავლოთ მეურნეობა, ავაყვავოთ მამულ-დედული და ამით ავადგინოთ ჩვენი სახელი, ჩვენი ძველი ოჯახი.

უფროსმა ძმამ გაუწოდა მეგობრული ხელი, მაგრამ უცებ ისევ თვალწინ წარმოუდგა ოჯახის საშიშარი მდგომარეობა, იმისი სამწუხარო მომავალი, თუ ის ამგვარ მდგომარეობაში დარჩებოდა; წარმოუდგა ყოველივე ეს და გაწვდილი ხელი ისევ უკან წამოიღო.

— არა, ძვირფასო ძმაო, შენი რჩევა არ შეეფერება დროებას. ის სრულიად ეწინააღმდეგება ჩემ რწმენას და შეხედულებას, ჩემ გაბედულებას და სიმამაცეს. არ შემიძლია შენ გზაზე ვიარო! არა და არა.

ამით გაწყდა იმათი მეგობრობა. მაგრამ ამ ხანებში მოხუცს ორი შვილი შეეძინა. ორივეს თაობიდინვე ეტყობო-

დათ გონებრივი სისუსტე და მამამ სრული თავისუფლება მიცა, რა ხელობაც სურდათ იმას დადგომოდენ.

უფროსი მათგანი სულის საქმეს დაადგა, რომ საიქიოს ნეტარება მოეპოებია. ამ განზრახვით ბავშობიდანვე ბერათ აღიკვეცა. შეიმოსა ‘ბავი ძაძებით, მონახა განმარტოებული სავანე, მოწყვეტილი ყოველსა ამა ქვეყნიურსა და დაესახლა მუნ, რომ ლოცვითა და ღაღადითა მოუპოვოს შვება სულთა ცოდვილთასა. როგორც მწყემსი კეთილი იღწვის თვისთა ცხოვართათვის ბნელსა მას გამოქვაბულსა მჯდომარე. და გოდებს ხმითა მწარითა: „დიდება მაღალთა შინა ღმერთსა და საკურთხი ქვეყანასა ზედა“. ხოლო ცხოვარნი არღა უსმენენ ვედრებასა მისსა.

მეოთხე შვილი მოხუცი რაინდისა ოჯახის გაუმჯობესობას შეუდგა. ის დარწმუნდა, რომ დაცყმულ ოჯახს მხოლოთ ბარი და სახნისი თუ იხსნიდა. გადაწყვიტა აღჭურვილიყო სამეურნეო ცოდნით, გასულიყო სოფლად და აეყვავებია გავერანებული მიდამო. თავ-განწირულათ ეკვეთა ის ბაღებსა და ვენახებს, ტყესა და მინდვრებს: ბევრი იწვალა, ბევრი ივაგლახა და დარწმუნდა მხოლოთ თავის სისუსტეში. ღონემიხდილი სადღაც გადაიხვეწა და არც იციან სად განუტევა სული, სად დაიმარხა იმისი მაშვრალი ძვლები. იმისი უდროო სიკვდილი არც ერთ ძმას არ უგლოვია და ბერათ აღკვეცილს ერთხელაც არ უთქვამს „მართალთა თანა“ იმისი სულისათვის.

მეურნე შვილზე უწინ დაკარგა მოხუცმა თავისი უფროსი ვაჟი. გარდაიცვალა ის ბრძოლის ველზე ჯან-ღონით აღსავსე და მისი სიკვდილი იყო გამარჯვება, სრული გაბატონება მეორე შვილისა. მთელ ოჯახს ის დაეპატრონა და თავისი გავლენა საშინლათ გააფართოვა. დანარჩენი ძმები ხმის ამოღებას ვეღარ ბედავდენ. მოხუცი ძლიერ ემადლიერებოდა მას მაგრამ უფროსი შვილის დაკარგვა მაინც ვერ ამოეგლიჯა გულიდან.

მამის მწუხარებას ბოლო მოუღო ახალი წევრის შემოტანებამ. მეხუთე ვაჟი შვენიერი ბავშვი გამოდგა.. ისეთი ფუნთუშა და ჩასუქებული იყო, ისეთი მრგვალი პირი-სახე ჰქონდა, ისეთი წითელი ჩამოტომრილი ლოყები და ისეთი დიდრონი თვალები, რომ უნებლიეთ იმედს გაგიღვიძებდა გულში. მოხუცი მამა სახე გაბრწყინებული შეეკერდა ახალ-შეძენილს და თავისი დიდებული მომავლის მოამბეთ სახავდა.

დროთა ვითარებამ სულ სხვა დაგვანახვა. ბავშვის გარეგნული სახე თურმე მტერს უკლავდა გულს, ხოლო შინაგანი ღირსება კი მოყვარეს. ორი წლის ცხოვრებამ საშინელი დაღი დაასვა იმის ნორჩ აგებულებას. ჩასუქებული და ფუნთუშა წინდის ჩხირივით ჩამოხმა, სახე დაუჭკნა და დაეღარა, თვალები დაუბრმავდა და კბილები დაუჩლუნგდა. ერთი სიტყვით ყოველი იმედი გაუცრუდა საბრალო მშობელს და ნათლათ ხედავდა, რომ მომავლის მოამბესაგან მხოლოთ აჩრდილი დარჩენილიყო.

დაღონდა მოხუცი მამა. ბევრი რამ გამოცადა ამ ბოლო ხანებში! ბევრი ახალი გამოცდილება შეიძინა; ბევრს ვინმეზე გაუტყდა გული და ბევრი ვინმე შეუყვარდა.

დაღონდა მოხუცი მამა, რადგან ცხადათ ხედავდა, რომ ვერცერთი შვილი ოჯახს რიგზე ვერ უვლიდა. ხედავდა რომ იმისი საყვარელი შვილი, იმისი ოჯახის იმედი მარტო ფულების ანგარიშს წაეღო და ტკბილი ცხოვრებით გატაცებული თბილს ოთახში ჩაკეტილიყო, მაშინ როცა იმისი შინა-ყმები სიბნელესა და უვიცობაში იხრჩვებოდენ. ხედავდა მოხუცი, რომ ბერათ გამდგარი შვილი თავის სენაკში ჩაკეტილიყო და გარეთ კი ღვთის სახელით შინა-ყმებს ტყავს აძრობდენ. ხედავდა მოხუცი, თუ რამდენი იყო სათქმელი და იმისი მოამბე შვილი კი ენას ძლივს აბრუნევდა. ხედავდა ყოველივე ამას მოხუცი და გული უკვდებოდა, სულ ეწამლებოდა. თანაც მწარე ოხვრით იგონებდა თავის პირველ შვილს, იგონებდა იმ ძვირფას დროებას, როცა იმისი უფროსი შვილი ისე თავგამოდებით იბრძოდა ოჯახის საერთო ბედნიერებისათვის.

დაღონდა მოხუცი და კვლავ შეეყვედრა უფალს, მიეცა მისთვის ერთი ხეირიანი შვილი, რომელსაც შეძლებოდა ოჯახისა და მამულის განახლება. უფალმა ისმინა მოხუცის ვედრება და ოჯახში ახალი წევრის ხმა გაისმა. საბრალო მამა სიხარულით ცას ეწია; ახალშობილი ძე მისი გაბედულობითა და პირუთვნელობით თითქმის უფროს შვილსაც ჰარბობდა. პირველი დღიდანვე ეტყობოდა სამაგალითო სისწორე, სიმკვირცხლე და მიუდგომლობა. ძმებს სრულიადაც არ ეჭაშნიკათ ამ ახირებული ბავშვის გაჩენა. გაბედული ირონიით მიესივნენ, რომ მიწასთან გაესწორებიათ და გაექროთ ის. ბავშვის მიუდგომელი და გაბედული მსჯელობა მამულისა და ოჯახის ღალატათ გამოაცხადეს, რომ ამ სამარცხვინო ხერხით მამისა და ყმების თვალში მისთვის სახელი გაეტეხათ, მაგრამ ყოველი ცდა ამაო დირჩა; ძმები დარწმუნდნენ ბავშვის სულიერ ძლიერებაში და შერცხვენილები უკუ ქცეულიქნენ. სამი წლის ჭაბუკმა ყოველი კავშირი გაწყვიტა თავის ძმებთან და თავისი საკუთარი გზა აირჩია.

— ძვირფასო მამავ! გამოუტყდა ერთხელ ჭაბუკი მშობელს: მე ვხედავ, რომ ჩემი ძმები ყოველ ღონეს ხმარობენ ჩემი თავი შეგავულონ. არავითარ საშვალებას არ ერიდებიან. ოღონდ შენ წინაშე პირ-შავათ გამმიყვანონ. მე ვიცი რაში მდგომარეობს ჩემი დანაშაული, ჩემი შეცდომა. მე, ძვირფასო მამილო, ნათლათ ვხედავ, რა საშიშარ მდგომარეობაში არის ჩავარდნილი ჩვენი ოჯახი; ვხედავ და გული მიკვდება, მაგრამ სასოწარკვეთილებას არ ვეძლევი. მე მწამს, რომ სნეულებას ექიმობა განკურნებს და კიდევაც ვცდილობ ჩემი ძალ-ღონის დაუზოგველათ. ჩემი ძმები ვერა ხედავენ, ან არ ამჩნევენ ჩვენ ნაკლულევანებას, ვერ ამხელენ თუ არ ამხელენ ჩვენ სისაძაგლეს. მე ვხედავ აუტანელ სიბნელეს ჩვენ ოჯახში; ვხედავ როგორი სულის შემხუთველი და გონების დამაბნელებელი უსამართლოებით იქცევიან ჩემი ძმები; ვხედავ, როგორ გაჭირვებულ ცგოვრებას ეწევიან ჩვენი ყმები; ვხედავ ამას ყოველივეს და ათას ამგვარებს; ვხედავ და სისხლი მიშრება, აზრი მიბნელდება, გული მისკდება. მე არსაით თანაგრძნობის ხმა არ მესმის მხოლოთ მესმის უბრალო ცილის წამება ჩემი ძმებისა. ამის გამო, ძვირფასო მშობელო, იძულებული ვარ გავწყვიტო ყოველივე კავშირი ჩემ ძმებთან. ვადგები ჩემ საკუთარ გზას და ცოცხალიც ნუ გენახო, თუ ჩემი ნათელი კვალი არ დავტოვო ჩვენ ბნელსა ვერან მამულში. დეე მლანძღონ და მაგინონ! დეე ცილი დამწამონ და მამულის მოღალატე მიწოდონ! დეე დამტანჯონ სიცივითა და შიმშილით! მე მაინც ჩემ გზაზე ვივლი, მე მაინც არ გადავუხვევ ჩემ კვალს.

მართლაც სამი წლის ბავში ხრულიად ჩამოშორდა თავის ძმებს და საკუთარი გზით იწყო სიარული. ის შედიოდა მუშების ქოხმახებსა და სარდაფებში, გლეხების ჯარგვლებსა და ფაცხებში, ყველგან შექონდა მაცოცხლებელი იმედი ბწყინვალე მომავლისა; ყველგან თესდა სიმართლესა და ჭეშმარიტებას, აღვიძებდა თავისუფლების გრძნობას. ეხსნიდა შინა ყმებს ცხოვრების ავსა და კარგს და იწვევდა მათ სიბნელესთან საბრძოლველათ. დაუღალავი შრომითა და თავგანწირული ბრძოლით გაიკაფა მან გზა ნათელი ბნელ ცხოვრებაში; გაუქრობელი იმედი აანთო მან ტანჯულთა გულში და უკვდავი თესლი ჩათესა იმათ გონებაში.

ცხოვრება უკუღმართია. სიბნელე და სიმართლე მუდამ ებრძვიან ერთმანეთს. ხოლო ბრძოლაში ის იმარჯვებს, ვინც ძლიერია. ნათელი კვალი უმცროსი ძმისა ბწყინვალე ზოლივით გამოკრთოდა ჩვენი ბნელი ცხოვრების მკერდზე. მაგრამ სიბნელე მაინც ძლიერი გამოდგა. რას გახდება ერთი ძმა-სიმართლის შემოქმედი, როდესაც სხვა ყველა სიბნელეს ემსახურება?! ის მხოლოთ სახელოვანათ მოკვდება. ჭაბუკიც მოკვდა; მაგრამ მოკვდა ბრძოლის ველზე; მოკვდა არა თავისი დღით, არამედ ნაძალადევი სიკვდილით. როგორც მავნე წევრი ოჯახისა, ის ჩამოახრჩვეს სიბნელის მოყვარულთა, ჩამოახრჩვეს თავისი ძმების თვალ წინ. ძმები კი მწარე ცრემლით ტიროდენ ძვირფასი ძმის დაკარგვას... მაგრამ არა.. ეკაცრავათ... ძმები მხოლოთ ფარულათ იღიმებოდენ, ცრემლი-კი ერთი წვეთიც არ დაუხარჯავთ.

ის აწამეს მაგრამ იმისი ნათელი კვალი დღესაც შვენივრათ გამოჭკრთის მოხუცებულის ბნელ სამფლებელოდან, რომელსაც ამ ხანებში მეშვიდე ვაჟი შეეძინა.

პაწია ბიჭუნა მაშინვე ქუჩებს ეცა, მაშინვე დუქნების წინ დაიწყო ცუნცული, რომ სხვა და სხვა კომერციული ცნობები მოეკრიფა და საზოგადოებაში გაევრცელებია. მას ბავშობიდანვე ეტყობოდა ოქროსაკენ მიდრეკილება, მაგრამ ჯერ კიდევ პრიკაშჩიკი იყო და მწარე ცხოვრებას ეწეოდა. ათასი გასაჭირი გამოცადა და ათასჯერ გაკოტრებას გადარჩა. ბოლოს ერთი მოხერხებული ოპერაციით დიდი სიმდიდრე შეეძინა და განცხრომით ცხოვრებას შეუდგა. თავისი დარბაზი მდიდრულათ მორთო, ძვირფასი სურათებით შეამკო. ავათმყოფი ძმა თავისთან გადაიყვანა და დღევანდლამდე სამოწყალოთ არჩენს. თვეში თითოჯერ აგზავნის თავის საქმეებზე ამბის წამღებათ, მაგრამ საბრალო უთუოთ ამ შრომასაც ვერ გაუძლებს.

მეშვიდე წელიწადია, რაც ეს ვაჟი ცხოვრობს და ამ მოკლე დროში შვენივრათ მოაწყო თავისი კომერციული საქმეები, და მოხუც მამას სრული იმედი აქვს, რომ ეს ერთი შვილი ნამდვილი ეროვნული კაპიტალისტი დადგება. ვნახოთ!

მერვე შვილი მოხუცისა რაღაც თავისებური ბავში გამოდგა. გადაწყვიტა: რაც უნდა დამმართოს, ჩვენი ოჯახის სიძველენი უნდა გამოვიკვლიოო. ვიმგზავრებ სოფლიდან სოფლათ, ქალაქიდან-ქალაქათ, რომ ავსწყრო ყოველი ნანგრევი ძველი ციხისა, შევისწავლო ნანგრევები ძველი ეკლესიებისა; უნდა აღვადგინო მათი ძველი სახე და მით დავუმტკიცო ურწმუნო მეზობლებს ჩვენი წარსული ძლიერება და განათლებაო. მაგრამ ხომ მოგეხსენებათ, ეშმაკი მუდამ თან დასდევს ადამიანს! ერთი ძველი ნანგრევის დათვალიერების დროს ფეხი გაუსხლტა, გადმოვარდა და თეძო ამოიგდო. მას შემდეგ დღევანდლამდე ასკინკლოთი საწყლათ დაჩანჩალებდა. დღეს ფეხი გაუსწორეს, მაგრამ პირობა ჩამოართვეს ნანგრევებში ძრომას თავი დაანებოს, რომ თავისი წამებული ძმის კვალს გაყვეს და თითონვე ხელი შეუწყოს იმ ძველი შენობების ნანგრევათ გადაქცევას, რომელში ცხოვრებაც მთელი ოჯახისთვის საშიში და აუტანელია. ვნახოთ, რას იზამს; ვნახოთ რა ნაყოფს გამოიღებს იმისი ახალი გზაზე მოგზაურობა!.. ვნახოთ როგორ შეეთვისება იმათ, ვისთვისაც გასწირა თავი სახელოვანმა ძმამ; ვნახოთ როგორ ემსახურება იმ წმიდა ეზრებს, რომელიც წითელი ასოებით ეწერა წამებული ძმის დროშაზე. ვნახოთ როგორ კავშირს დაიჭერს ის თავის ძმებთან, რომლებთანაც მუდამ უთანხმოთ ცხოვრობდა წამებული უფროსი ძმა. ოჯახის სახე კვლავ შეიცვალა. მამას ახალი შვილი შეეძინა, რომელიც მუდამ ბავშვათ უნდა დარჩეს. მეორე შვილმა მდიდარი ქალი შეირთო და თავისს ცხოვრებას ახალ წესზე უპირებს მოწყობას. ეს უკასასკნელი, ამ ბოლო ხანებში, ბერათ აპირობდა აღკვეცას, მაგრამ ბერს ცოლის ნება ხომ არა აქვს. მოხუცმა უკუ აგდო თავისი კაბა-ანაფორა, შეიკვეცა საარქიელოთ მოშვებული წვერები და ვითომ ახალგაზდობას აპირებს.

ოჯახში ახალი სხივი შემოიჭრა; ახალმა სინათლემ შემოაშუქა და ცხოვრებას სახე შეუცვალა. მოხუცი მამაც წამოცოცხლდა, სახე გაუნათლდა და ჯერ არ იცის რომელ შვილს დაუძადლოს, არ იცის რომელ შვილს მიუძღვის ღვაწლი ოჯახის წამოცოცხლებაში. ცოცხლები თავის თავს ასახელებენ ოჯახის ბურჯებათ, ხოლო წამებული მეორეთ მოსვლის დროს თუ აღიმაღლებს ხმას.

დღეს მეც თქვენი ძმა ვარ და უმორჩილესათ გთხოვთ, სანამ ტრაბახს დაიწყებდეთ, უკან მიიხედოთ. თუ ჩანს სადმე თქვენი მოქმედების ღირსეული ნიშანი, შეგიძლიათ იამაყოთ, მაგრამ თქვენი წარსული ბნელია, იქ მხოლოთ ერთად ერთი ნათელი კვალი მოჩანს და ოჯახის ბედნიერებაც იქიდან მოდის. ვისი კვალია ის? შეგრცხვათ!.. მაშ გაჩუმდით.

ეშმაკი.

გომელის პროცესის გამო.

იმ საზოგადოებაში, სადაც ყველაფერი ბიუროკრატიის თვით-ნებობაზეა დამყარებული, სადაც კანონი და სამართალი მხოლოთ ცარიელი სიტყვაა და სხვა არაფერი, ძნელია, მეტათ ძნელია ცხოვრება... აი სწორეთ ამ სიძნელეს და აუტანელ მდგომარეობას გრძნობს საუკეთესო ნაწილი რუსეთის საზოგადოებისა და ხმა-მაღლა ლაპარაკობს დღევანდელი ცხოვრების პირობების შეცვლაზე. მართლაც აუტანელია დღეს ჩვენი მდგომარეობა. კანონი დაუმორჩილეს ადმინისტრაციას, რომელიც თვითნებით განაგებს მთელ ჩვენ ცხოვრებას. კანონთა თექვსმეტი ტომი არსებობს რუსეთის იმპერიაში, მაგრამ, ჩვენდა საუბედუროთ, ჩვენ მოთხოვნილებას უფრო ხშირათ ვერ ვამყარებთ ამ კანონებზე... სასამართლო, რომელსაც ყველაზე უფრო მაღლა უნდა ეჭიროს სიმართლისა და კანონიერების დროშა, ისიც კი დამორჩილებია დღეს ბიუროკრატიულ პრინციპს და ყველაზე უფრო ის თურგნის და თელავს კანონს და სიმართლეს. ეს ცხადათ დაგვიმტკიცა ჩვენ გომელის პროცესმა, სადაც სასამართლოს თამჯდომარის თვითნებობა საზღვარს გადაცდა. ამას წინეთ ქალ. გომელში ქრისტიანებმა ებრაელები აიკლეს. საზოგადოებაში ის აზრი დამკვიდრდა, რომ ეს აკლება თვით ადმინისტრაციამ გამოიწვია. ყოველი პირუთვნელი და სამართლიანი მოსამართლე იმას ეცდებოდა, რომ გამოეშკარავებია ეს საქმე, ამას მოითხოვდა კაკონიც, ეს იყო აუცილებლათ საჭირო საზოგადოებისთვის, რომლის დამცველ-პატრონათ ეს ამკლები ადმინისტრაცია ითვლება... საქმე ამ აკლების შესახებ ერთი თვის წინეთ ირჩეოდა ქ. გომელში. სასამართლოს თავმჯდომარემ კოტლიარევსკიმ არა თუ არ ეცადა გამოერკვია მიზეზი ამ საზარელი აკლებისა, არამედ ყოველ ღონისძიებას ხმარობდა თურმე, რომ ეს მიზეზი მიემალა. „საქმის გარჩევის დაწყებიდანვეო, აბობს ერთი დამცველთაგანი, ვექილი მანდელშტამი, თავმჯდომარემ მიუდგომლობა ვერ გამოიჩინა, ის ჯავრობდა და მეტის-მეტათ ცხოვრობდა, იგი დასცინოდა იმ მოწმეებს, რომელთ ჩვენება მას არ მოსწონდა და იმ ზომამდე მივიდა, რომ ერთი მოწამე, გვარათ პლოტკინი, სასამართლოს დარბაზიდან გააყვანინა. თავმჯდომარე უშლიდა ვექილებს ისეთი კითხვის დაყენებას, რომელზედაც მოსალოდნელი იყო ებრაელებისათვის სასარგებლო პასუხი; როდესაც ვექილები მოითხოვდენ, რომ ამა თუ იმ მოწამის ჩვენება ოქმში

შეეტანათ, თავმჯდომარე ხელმეორეთ დაუწყებდა მოწამეს გამოკითხვას და როდესაც მოწამე წინანდელ ჩვენებაში რაიმე ებრაელთათვის არა სასარგებლო ჩვენებას შეიტანდა, მაშინ შეატანიებდა ოქმში ამ ჩვენებას... ერთი სიტყვით, ამბობს ბ-ნი მალდენშტამი, თავმჯდომარე მეტათ უზრდელათა და უპატივცემულოთ გვექცეოდა დამცველებსო: დაგვცინოდა, გვიყვიროდა და ყოველ წუთში გვიხირდებოდაო. „რა ნება აქვსო, განაგრძობს მანდელშტამი, ბ-ნ კოტლიარევსკის, რომელიც არ არის ცნობილი არც მეცნიერებაში, არც როგორც მოსამართლე, საცინლათ აიგდოს ის ვექილები, რომელთაც ვექილობაშიაც და მეცნიერებაშიც კარგი სახელი მოუხვეჭიათ. მაგრამ, ვინც ცოტათი მაინც იცის ჩვენი სასამართლოს მდგომარეობა, ის მიხვდება, რომ თავმჯდომარე ვერ გაბედავდა ყველა ამას, რომ ზევიდან მადლობას და ქებას არ გამოელოდეს, ამნაირ პირობებში კი კოტლიარევსკისთანა პირები საშიშიაო ..“ არაჩვეულებრივი სიმკაცრე გამოიჩინა თავმჯდომარემ, როდესაც ჩვენებას აძლევდა მოწამე შუსტოვი. ეს უკანასკნელი მუშაა, პოლიტიკური დანაშაულობისთვის დაპატიმრებული. როგორც მუშამ იმან კარგათ იცოდა, თუ როგორ მზადდებოდა ებრაელთა აკლების საქმე და კიდეც გამოააშკარავებდა ყველაფერს. მაგრამ დაიწყო თუ არა ლაპარაკი და შეეხო 29 აგვისტოს, რა დროდანაც მთელი ეს საქმე დაიწყო, თავმჯდომარემ გააჩერა და უბრძანა, რომ 29 აგვისტოს ამბებს არ შეხებოდა, ელაპარაკა მხოლოთ 1 ენკენისათვის ამბებზე. მოწამე უპასუხებს, რომ 29 აგვისტოს და 1 ენკენისთვის ამბები ისე არიან ერთმანეთთან დაკავშირებული, რომ მათი დანაწილება შეუძლებელიაო. თავმჯდომარის ბრძანებით ეს მოწამე სასამართლოს დარბაზიდან გაყავთ. ამ შემთხვევაში მოსამართლემ დაარღვია სამართლის პრინციპი, გამოიჩინა მიდგომილება და თავის უფლებით არა კანონიერათ სარგებლობა. მართალია, რომ თავმჯდომარეს სასჯელთა წესდების 611 მუხლის ძალით მინიჭებული აქვს დიდი უფლებები, მაგრამ ამ უფლებას ზღუდავს იმავე წესდების მე-622 მუხლი, რომლის ძალით თავმჯდომარე ვალდებულია მისცეს ბრალდებულს თავის გასამართლებლათ ყოველგვარი საშუალება.

ასევე უკანონოთ მოიქცა თავმჯდომარე იმ შემთხვევაშიაც, როდესაც მან ვექილი სოკოლოვი გააძევა სასამართლოს დარბაზიდან მხოლოთ, იმისთვის, რომ მან კანონის ძალით, მოითხოვა მოწამე შუსტოვის სასამართლო დარბაზში დატოვება და მისთვის ჩვენების ჩამორთმევა.

სოკოლოვმა მიუთითა თავმჯდომარეს სასჯელთა წესდების მე-718 მუხლზე, რომლის ძალით მოწამემ უნდა თქვას ყველაფერი, რაც იცის საქმის შესახებ. სოკოლოვის გაძევების შემდეგ ყველა ვექილებმა დატოვეს სასამართლოს დარბაზი, რადგანაც იმ აუტანელ პირობებში, რა პირობებშიაც ისინი თავმჯდომარემ ჩააყენა, სასამართლოში დარჩენა შეუძლებელი იყო. „მთელ იმ დროს განმავლობაში, რომელიც ჩვენ აქ გავატარეთო, განაცხადა ვექილმა ვინერმა, არც ერთი ჩვენგანი არ მოპყრობია უპატივცემულოთ სასამართლოს პრინციპებს; ჩვენ ღრმათა გვწამს ეს პრინციპები, პატივსა ვცემთ კანონს და ვიცით მისი ძალა. ყოველ წუთში უკანონოთ ზღუდავენ ჩვენ უფლებას, მაგრამ ვფიქრობთ, რომ აქ ამ სასამართლოს დარბაზში არ თავდება რუსეთის სამართალიო, არის კიდევ სასამართლო, რომელსაც ეკუთვნის უკანასკნელი სიტყვა... ნაფიც ვექილ სოკოლოვთან ერთათ ჩვენც შეურაცყოფილნი ვართ...“

ამნაირათ დასთურგნა თავმჯდომარემ სამართალი, მან გააძევა სასამართლოს დარბაზიდან მისთვის არა სასიამოვნო მოწამე და დამცველები და თავის მოქმედებით ერთხელ კიდევ დაანახვა საზოგადოებას ეხლანდელი კანონდებლობის ძირითადი ცვლილების საჭიროება.

ბ. ჯ—მე.

ბ. გოგიჩაიშვილის საპოლემიკო ნიმუშები.

ბ. გოგიჩაიშვილი ხელახლა შეუდგა „საკამათო საგნების“ გარკვევას. „ცნობის ფურცლის“ მე-2682, 2696 და 2702 №№-ში სამი ფელეტონით გამოილაშქრა ჩვენს წინააღმდეგ. დაიწყო დარიგებით: „არ ვარგა ყველაფერში სხვისი წახედულობა და ამა თუ იმ გამოჩენილ კაცის აზრის შეუგნებლათ და უკრიტიკოთ განმეორება,“ მეცნიერულის სიდინჯით გვაუწყა მან; თანვე დაგვექადა „თუ ჩვენში არა სადმე უცხოეთში მაინც შევძლებ წულუკაძეზე უფრო დიდ სალიტერატურო სახელის გამონახვასო“ და შემდეგ შეუდგა ვითომდა „კამათს“. ჩვენ სწორეთ მხოლოთ ამ „კამათზე“ შევაჩერებთ მკითხველის ყურადღებას, რადგან ყველასათვის ცხადია, რომ „სხვისი აზრის შეუგნებლათ და უკრიტიკოთ განმეორება არ ვარგა და ამაზე ხანგრძლივი ლაპარაკი მხოლოთ უმიზნოთ მოლაყბეს თუ შეუძლია. რაც შეეხება მის ქადილს „უცხოეთში მაინც შევძლებ წულუკაძეზე უფრო დიდ სალიტერატურო სახელის გამონახვასო“, ისეთ ბავშურ მლქართ მეჩვენება, რომ სწორე გითხრათ თვით ბ. გოგიჩაიშვილიდანაც კი არ მოველოდი, თუმცა მისი მსჯელობის სისადისა და სერიოზობის იმედი არასოდეს არ მქონია. მაგონდება მოსამზადებელი კლასის პაწია მოწაფე, რომელიც ამხანაგს მიდგომია და აჯავრებს: „მე შენზე უკეთ ვისწავლი, შენზე უფრო კარგ „ატმეტკებს“ მივიღებ, მე გადავალ პირველ კლასში. შენ კი დარჩები, მე „უროკი“ ვიცი, შენ არა! ჩვენი, უკაცრავათ მოხსენებაა, პუბლიცისტი გოგიჩაიშვილიც ასე იქცევა: მე უცხოეთში სალიტერატურო სახელს მოვიპოვებ, შენ ვერა, მე ზანგების ამბები ვიცი, შენ არა მე კაუტსკი წამიკითხავს და გამიგია, შენ კი ვერა. აბა რა საკადრისია, ბატონო ფილოსოფიის დოქტორო, მეცნიერის ბავშობა! გონება თუ არა გიშლისთ, ხნოვანებამ მაინც შეგაჩეროსთ. მე თანახმა ვარ მივაფუჩეჩო თქვენი სტატიის ასეთი „უხერხული“ ადგილები და პირდაპირ „კამათს“ შევუდგე. ეს თქვენი „სალიტერატურო სახელის“ მოპოვებისათვის არის საჭირო და მეც ხელს შეუწყობთ.

ბ. გოგიჩაიშვილი კამათობს. რაზედ? მართალია თუ არა წულუკიძის აზრი, რომ „მექარხნეების ცხოვრების მოგვარება მათვე უნდა დაუთმოთ, რადგან „მშრომელი ხალხის“ ინტერესების ნამდვილი დამცველი მისი მოპირდაპირის საქმეებს ვერ გააკეთებს, მას ამისთვის არა სცალიან, ან სად აქვს საზღვარი ამ ზრუნვას, სად უნდა დამთავრდეს ვაჭარ-მრეწველთათვის ზრუნვა და როდის უნდა შეუდგე შენი ნამდვილი იდეალების სამსახურს იქ, სადაც ვაჭრობა მრეწველობა აღორძინებულია და ბურჟუაზია ფეხს იკიდებს, მეორე საზოგადოებრივი კლასი აუცილებლათ არსებობს და მას სწორეთ ამ პირველ ხანაში უფრო ეჭირვება „ინტელიგენტური“ ძალ-ღონე!.. არა! არ არის მართალიო, უპასუხებს ბ. გოგიჩაიშვილი.

„სულ ერთია ქართველი მუშისათვის კაპიტალისტები ქართველები იქნებიან თუ უცხოელები? არა, არ არის სულ ერთიო, მწყრალათ გვასწავლის ჩვენი მეცნიერი. როგორ არღვევს ჩვენს აზრს, როგორ ამტკიცებს თავისას ჩვენი „პუბლიცისტი“? ვნახოთ.

„არიან ისეთი პირნი, რომელნიც ფიქრობენ, რომ მშრომელი ხალხის მდგომარეობა ბურჟუაზიულ ხანაში წინანდელზე უარესი და აუტანელი შეიქნაო. ამ გვარ აზრის მღიარებელია წულუკიძეც. თავის წიგნში იგი წერს: „ბურჟუაზია იბრძოდა ფეოდალურ პრივილეგიების დასამხობათ, ბურჟუაზია დაეძებდა თავისუფალ მუშა ხელს, ბურჟუაზიას უნდოდა ვაჭრობის სრული თავისუფლება; თავისუფლებას ის იმიტომ ჰქდდა, რომ ქარხნები აემუშავებინა და დამტვრეული ფეოდალიზმის

ბორკილიდან ფეხ-ამოდგმული უარეს ბორკილებს აბამს სხვებს. ეს „სხვები“ იყო სწორეთ ის, ვინც ეს ბორკილები დაამსხვრევინა, ვისაც „ძმობის, ერთობის და თავისუფლების ქადაგით თან მიითრევდა“... „წულიკიძის აზრით ბურჟუაზია თურმე ფეოდალურზე უარესს ბორკილებს აბამს მშრომელ ხალხსო. ეს აღმოჩენა ჩვენ მწერლობაში სავსებით ამ ავტორს უნდა დავულოცოთ“... ჩვენ არ ვიცით ბ. გოგიჩაიშვილი განგებ ამახინჯებს მოპირდაპირის აზრს, თუ შეცდომით. პირველ შემთხვევაში მის საქციელის არა კეთილ სინდისიერი უნდა ვუწოდოთ, მეორეში, მისი კრიტიკა უნაყოფო ლაყბობათ უნდა ჩავთვალოთ. აზრის გადამახინჯება კი ფაქტია. საბუთიც ზემო ამონაწერია. ჩვენ ვამბობდით: „დამტვრეული ფეოდალიზმის ბორკილიდან ფეხ ამოდგმული (ბურჟუაზია) უარეს ბორკილებს აბამს სხვებს (ე. ი. მშრომელი ხალხს)“. რომელ ბორკილებზე უარეს ბორკილებს აბამს ბურჟუაზია მშრომელ ხალხს? იმ ბორკილებზე უარესს, რომლიდანაც თვითონ ფეხი ამოიდგა, ე. ი. მშრომელი ხალხის დღევანდელი ბორკილები უფრო მძიმეა, ვიდრე ის, რომელიც ფეოდალიზმის დროს ბურჟუაზიას ეჭა. როგორ დაასკვნა ბ. გოგიჩაიშვილმა, რომ ჩვენი აზრით ბურჟუაზია ფეოდალურზე უარეს ბორკილებს აბამს მშრომელ ხალხს? ცხადია როგორ. ჩვენი სიტყვების გადამახინჯებით. მას უნდოდა მანიფესტიდან მოგრძო ციტატა მოეყვანა, რათა მკითხველებისთვის ეთქვა: აი დახეთ: მეც მარქსისტი ვარ, მეც მრწამს „კლასიური ბრძოლა, ხოლო თვით კლასში კლასიური ერთობა და სოლიდარობა“, მრწამს ის „იდეალი, რომელსაც კულტუურულ ხალხებში მშრომელი ხალხის იდეოლოგები ემსახურებიან“. ყველაფერი მე მრწამს, მხოლოთ წულუკიძეს და მის ამხანაგებს ვერ გაუგიათ ვერც მანიფესტი და ვერც ჩემი რწმენა. დასამტკიცებლათ მოყავს „მანიფესტიდან“ ერთი გრძელი ციტატა, საიდანაც ჩანს, რომ ავტორებს ბურჟუაზია დიდ პროგრესიულ ძალათ მიუჩნევიათ და ამახინჯებს ჩემს სიტყვებს იმ გვარათ, რომ აზრს ეწინააღმდეგება. ბ. გოგიჩაიშვილს დავიწყებია ორი რამ: ერთი, რაც თვითონ გვაუწყა: „არ ვარგა გამოჩენილ კაცების შეუგნებლათ და უკრიტიკოთ განმეორება“ და მეორე ხალხური ანდაზა: „სიცრუეს მოკლე ფეხები აბიაო“. შეგნებულათ და უადგილოთ მოიყვანა მანიფესტის სიტყვები და თანვე მკითხველის მოტყუება მოინდომა. მაგრამ ბ. გოგიჩაიშვილი, როცა თავის სიტყვებით ალაპარაკდა, გადასცდა „მანიფესტის“ ავტორების მოძღვრებას და თავისი ნამდვილი სავანე მოიპოვა—ბურჟუაზიული აზროვნება. ცნობილია, რომ მანიფესტის ავტორების აზრით მუშათა კლასის მდგომარეობა შედარებით დღითი-დღე უარესდება. ვაჭრობა-მრეწველობის განვითარება, რომელიც ტეხნიკის განვითარებას იწვევს საქონლის გასაიაფებლათ, აუარებელ მუშა ხელს უსაქმოთ, მაშასადამე, უსახსროთ ტოვებს. მით ავითარებს მუშებს შორის კონკურენციას და შრომის პირობებს ათახსირებს. ხალხის უმრავლესობა ღატაკდება, მაშინ როცა სიმდიდრე იზრდება პაწია ჯგუფის საგემოვნოთ; მრავლდება საერთოთ კულტურული მოთხოვნილებანი, ხოლო ხალხის უმრავლესობა მოკლებულია ამ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებელ საშუალებებს. „სოციალური სიღარიბე“ მატულობს, ე. ი. ხალხის უმრავლესობა ვერ იკმაყოფილებს თავის სოციალურ მოთხოვნილებებს. წინეთ, როცა ასეთი მოთხოვნილება ნაკლები იყო, რასაკვირველია, ჩვენებურ სახლთ-უხუცესს არ ქონია ისეთი მრავალგვარი მოთხოვნილებანი, რომელიც დღეს უბრალო მუშას აქვს. დღეს რაც ზოგან ხელმისაწვდომია მუშისათვის, წარმოუდგენელიც იყო საშუალო საუკუნოების თავადისათვის მაგრამ ვანა აქედან ის დასკვნა-გამოიყვანება, რომ დღევანდელი მუშა უფრო უბრუნველყოფილია ცხოვრებაში, ვიდრე მეფე და მისი კარის კაცები იყვენ? არა! რატომ? მიტომ, რომ დღეს ცხოვრებამ საერთოთ მეტი მოთხოვნილება დაბადა, ხოლო გადიდებულ მოთხოვნილების დასაკმაყოფილებლათ ხალხს საშუალება არ მისცა. უზრუნველ ყოფალია ადამიანი იმდენათ, რამდენათ მისი მოთხოვნილება დაკმაყოფილებულია. ინგლისელი მუშა გაცილებით უფრო კარგათ ცხოვრობს ჩვენებურზე, ხოლო განა ინგლისელი მუშა უზრუნველყოფილია? იმ დროს, როცა საზოლისელი მუშა უზრუნველყოფილია? იმ დროს, როცა საზოგადოების სხვა კლასებს მოთხოვნილების მომატებასთან ერთათ ამ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებელი საშუალებანიც ემატებათ, პროლეტარიატი მოკლებულია ამ საშუალებებს და სიღარიბის მუხრუჭები დღითი-დღე უფრო საგრძნობელი ხდება მისთვის. ამნაირათ ბურჟუაზიისა და პროლეტარიატს შორის უფსკრული ღრმავდება, ფართოვდება და არა კლებულობს, ივსება. ასე აზროვნობდენ „მანიფესტის“ ავტორები და ამ თეორიას „ბაღატაკების თეორია“ (теорія обнищанія) ეწოდა მეცნიერებაში. აბა ვნახოთ, როგორ აზროვნობს პუბლიცისტათ წოდებული ბ. გოგიჩაიშვილი, რომელიც ყოველთვის ამ ავტორების ავტორიტეტით იფარებს თავს. აი მისი სიტყვები: „ეკონომიური მხრითაც არ შეიძლება ვთქვათ, რომ ვითომ ბურჟუაზიულ ხანაში მშრომელი ხალხი უფრო დაბეჩავებულათ და დამოკიდებული იყოს, ვიდრე იგო იგი ბატონ-ყმობის დროს. ვაჭრობა მრეწველობის აღორძინება დაფუძნებულია შრომის საზოგადოებრივ დანაწილებაზე; შრომის დანაწილება კი ნიშნავს ადამიანის საეკონომო მოქმედების გაბარაქიანებას და განაყოფიერებას, სახალხო სიმდიდრის გაზრდასა და მატებას. რამდენათაც ერთის მხრით, წარმოების ტეხნიკა ვითარდება და ნაწარმოები იაფდება და მეორე მხრით მუშა ხალხი თავის ეკონომიური ინტერესებს იცავს და საზოგადოებაში მეტ გავლენას პოულობს, იმდენათ დაბიო ხალხი მაღლა იწევს კულტურულათ — უმრავლდება როგორც მოთხოვნილებანი, ისე სახსარიც იმათ დასაკმაყოფილებათ*). საკმარისია ნახოთ ევროპაში საშუალო მუშის საოჯახო მოწყობილება და გაიცნოთ მისი ბიუჯეტი და ყოველდღიური ცხოვრება, რომ დარწმუნდეთ, თუ რაოდენათ მაღალ დონეზე დგას იქ მუშა ხალხი ნივთიერათ“... რას ამბოს ავტორი აქ? „დაბიო ხალხს უმრავლდება როგორც მოთხოვნილება, ისე სახსარი იმათ დასაკმაყოფილებლათო. რა დასკვნა უნდა გამოვიყვანოთ და გამოყავთ ხოლმე ბ. გოგიჩაიშვილს და გვარ მეცნიერებს აქედან? არსებულ წესწყობილებაში ხალხს უმრავლდება კულტურული მოთხოვნილებანი და სახსარი ამ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლათ. დაბიო ხალხი მაღლა იწევს ეკონომიურათ. თუ ხალხი მოთხოვნილების დაკმაყოფილებას ახერხებს, მაშ ის ღარიბათ არ ჩაითვლება, ის უზრუნველ ყოფილი ყოფილა. ეს მოთხოვნილება ხომ დღითი დღე იზრდება, მაშასადამე, მისი დასაკმაყოფილებელი სახსარიც უჩნდება ხალხს, ე. ი. ხალხი დღევანდელ პირობებში ეკონომიურათ უზრუნველ ყოფილი ხდება. მაშ კაპიტალისტური წარმოების ზრდა უზრუნველყოფს პროლეტარიატს. ამით ბურჟუაზიასა და პროლეტარიატს შორის უფსკრული ივსება, „საერთო ნიადაგი“ ჩნდება. აი რა უნდოდა ეთქვა და რა თქვა. ბ. გოგიჩაიშვილმა. მას შეუძლია შემდეგშიაც გვეკამათოს ამ კითხვების შესახებ და ჩვენც მზათ ვართ პასუხი გავცეთ რასაკვირველია სერიოზულ და შინაარსიან წერილებზე. ხოლო ერთხელ და სამუდამოთ ნიღაბი უნდა ჩამოიხადოს და „მანიფესტის“ ავტორებს ნუღა ეფარება. რათ გეშინიათ ავტორიტეტის, რათ არ იხდით ნიღაბს, რათ ეფარებით ისეთ კაცებს, რომელთაც ნააზრ-ნაგრძნობი

*) კურსივი ჩვენია

თქვენთვის უმნიშვნელო და მიუკარებელია?! ის ისე გაუტაცნია ავტორიტეტების ამოფარების სურვილს, რომ ამისათვის ასეთ ხერხსაც კი მიმართა. ჩვენი აზრის დასარღვევათ და თავისი „საერთო ნიადაგის“ განსამტკიცებლათ მან კარლ კაუტსკი იმოწმა. „თუ ჩვენში არაო“, ამბობს ბ. გოგიჩაიშვილი,—გერმანიაში მაინც არიან ისეთი პირები, რომელნიც ჩვენ მოკამათეზე ნაკლებ არ იცნობენ მარქს-ენგელსის ნაწერებს. ერთი ასეთი კარგი მცოდნე გახლავთ გერმანელი კარლ კაუტსკი, რომელსაც ავტორების უუჭეშმარიტეს მოციქულათ თვლის თვით წულუკიძეც. წარმოიდგინეთ, ეს უცხოელი ჭეშმარიტი მოწაფე მასწავლებლისა არ ეთანხმება ჩვენ თანამემამულეს და ამ გვირათ ჩვენსავით უარყოფს და „დასცინის“ ავტორებს. კაუტსკი სწერს თავის წიგნში (Agrarfrage, გვ. 309, სტრიქ. მე-15 და შემდ. ზევიდან): „კაპიტალისტური საზოგადოება გაერთიანებული ორგანიზმია, რომელშიაც ერთი ნაწილის დაზიანება ცუდათ მოქმედებს სხვა ნაწილებზედაც. .. ინტერესთა ჰარმონია სხვა და სხვა კლასებს შორის რაოდენიმეთ უეჭველათ არსებობს“... მაშ კაუტსკის აზრით, ერში კლასიურ ინტერესებსა და ბრძოლასთან ერთათ ზოგიერთ „ინტერესთა ჰარმონიაც“ ყოფილა, ხოლო სადაც ინტერესთა თანხმობაა, იქ არა მარტო „ბრძოლა“, არამედ შეთანხმებული კულტურული შრომა-მოქმედებაც შეიძლება“.

ა. წულუკიძე.

(შემდეგი იქნება).

ჟურნალ-გაზეთებიდან.

გაზეთ „ნაში დნი“-ს მე-16 ნომერში მოთავსებულია საინტერესო წერილი ბ-ნ რეუსისა შემდეგი სათაურით: „იაპონიის აზრი რუსეთის „შესახებ“. წერილის მასალები ავტორს ამოუკრეფია ერთ იაპონურ ჟურნალიდან, რომელიც ბერლინში გამოდის გერმანულ ენაზე.

ამ ჟურნალს სახელათ „Ost-Asien“ ჰქვია. დასაწყისში ბ-ნი რეუსი ამტკიცებს, რომ ზემოხსენებული იაპონური ჟურნალი სრულიად მიუდგომელათ მსჯელობს რუსეთის საქმეების შესახებ. რუსებს ის არ უყურებს „ბრმა სიძულვილის“ და „ველური მტრობის“ თვალით. პირიქით ჟურნალი ღრმა პატივისცემით იხსენიებს მეომარ რუსების გმირობას და ღირსეულათ აქებს რუსების იმ მხარეებს, რომელნიც კულტურულათ ჩაითვლებიან.

შემდეგ ავტორი გვაცნობს იაპონური ჟურნალი აზრს რუსეთის ფინანსიური მდგომარეობის შესახებ. ფრიად საყურადღებოა ამ მხრივ ერთი იაპონელის წერილი, რომლის შინაარსიც მოჰყავს ბ. რეუსს.

„იაპონელი ავტორი მიგვითითებს უზარმაზარ ოქროს ფონდზე, რომელსაც ასეთი გაფაციცებით იცავს რუსეთი მუდმივი საზღვარგარეთული ვალების საშვალებით,—წერს ბ. რეუსი—და საფუძლიანათ გვარწმუნებს, რომ რუსეთი ამ უკანასკნელი 10 წლის განმავლობაში თავის კასავალს ფარავს ნასესხები ფულის შეოხებით, რომ „ეს ოქროს ფონდი არამც და არამც არ ჩაითვლება ეკონომიური ძლიერების მომასწავებლათ; პირიქით, ის არის ნიშანი ეკონომიური სისუსტისა. ფინანსთა მინისტრი მსხვერპლათ წირავს აურაცხელი მილიონების ნამთავს, ოღონდ საგზალი არ ჩაელიოს ხელში და არ დაიღუპოს მოუსავლობის წელიწადში“. ნამდვილი საფუძველი კი რუსეთის ფინანსების—მეურნეობა—ძლიერ სამწუხარო მდგომარეობაში იმყოფება. ლახტინის გამოანგარიშებით. „ქვეყანაზე არ მოიპოვება ისეთი მხარე, სადაც რუსეთზე ცოტა სამკალი იყოს, ე. ი. სადაც მეურნეობის საქმე რუსეთზე უარესათ იყოს დაყენებული“. იაპონელი მწერალის აზრით მთელი რუსეთის ფინანსები რუსული პურის გარეთ გაყიდვაზეა დამყარებული და ამისათვის 16 წლის განმავლობაში გაუტანიათ 7 მილიარდი ფუთი პური, ღირებილი დაახლოვებით 6 მილიარდ მანათათ. და ეს „აყარება ხორბალი“ უნდა გამოიღოს იმ ხალხმა, რომელსაც „ვერ გაუბედავს თითონ ჭამოს იმდენი პური, რამდენსაც გერმანელი ან ფრანგი ჭამს. ამნაირ პირობებში პურის გარეთ გაზიდვა სახელმწიფოს უკიდურესი ზომების საშვალებით ხდება ხოლმე; მოიმკის თუ არა პური, გლეხმა მაშინვე უნდა გადიხადოს სახელმწიფო გადასახადი; ამისთვის იგი იძულებულია გაყიდოს ის პური, რომელიც მისთვის აუცილებლათ საჭიროა, რომ შემდეგ მოსავალამდის თავი შეინახოს“. ამნაირ სურათს რუსეთის ფინანსური მდგომარეობისას იაპონელი ავტორი არა ერთხელ დასძენს თავის განცვიფრებას შესახებ რუსის ხალხის უვიცობისა. ყველა იაპონელმა სალდათებმა იციან წერა-კითხვა, რუსის ტყვე სალდათებში იშვიათათ გამოერევა წერა-კითხვის მცოდნე. ასში 95-ს არ შეუძლია თავის სახელის და გვარის დაწერა ხმელეთის ჯარის სალდათებში. მხოლოთ მეზღვაურთა შორის მოიპოვება ცოტა მეტი რიცხვი წერა კითხვის მცოდნეთა.

არც რუსეთის შინაური მდგომარეობაა საიდუმლო იაპონელთათვის—განაგრძობს ბ. რეუსი. იაპონელები თავის წერილებში არა ერთხელ იმეორებენ, რომ ახლანდელ ომში იგინი „ებრძვიან რუსეთის ბიუროკრატიას და არა რუსეთის ხალხს“. მათ მოჰყავთ ტყვე რუსების აზრი შესახებ ომისა. ყველა ტყვეები ერთხმათ აღიარებენ სურვილს ზავის ჩამოგდებისას; ამბობენ, რომ მათ არ სურთ ბრძოლა, რომ „ისეც ბევრია მიწა რუსეთში“. მხოლოთ სალდათის მოვალეობამ აიძულა იგინი იარაღი აეღოთ იაპონელების წინააღმდეგ“.

შემდეგ ბ. რეუსს მოჰყავს ჟურნალის რედაქტორის ტამაის შეხედულება რუსეთის ბიუროკრატიის და ხალხის ურთიერთ განწყობილებაზე. ტამაი ამბობს, რომ ამ განხეთქილების აუცილებლათ საჭიროა მოხდეს უარყოფა აწ არსებულ მართვის წესებისა.

გარდა ამისა გაზეთის რედაკტორს აუცილებლათ მიაჩნია შემდეგი: საყოველთაო პატიება ყველა პოლიტიკური დამნაშავეებისა, შემოღება ხალხისთვის კონსტიტუციისა, ბეჭდვითი სიტყვის თავისუფლება, ერილობათა და კრებების თავისუფლება, საყოველთაო სასკოლო ბეგარა (გადასახადი), ძირითადი რეფორმა სასამართლოს და სატუსაღოს საქმეებისა და... კარგი მოპყრობა განათლებულთადმი.

ახლანდელი დამარცხება ზღვაზე და ხმელეთზე, რასაკვირველია, დაარწმუნებს რუსის მთავრობას, რომ რუსეთმა კიდევ ბევრა რამ უნდა შეისწავლოს არა თუ მარტო დასავლეთ ევროპიდან, არამედ აღმოსავლეთიდანაც კი და განსაკუთრებით, იაპონიისაგან. „შეიძლება დამარცხებამ აღმოსავლეთ აზიაში, სადაც მრავალი ათასი ხალხი ეთხოვება სიცოცხლეს, მეტი კეთილდღეობა მოუტანოს რუსეთსაო“. ამიტომ რომ იაპონიის გამარჯვება კულტურის გამარჯვებას ნიშნავს ტამაის აზრით და უმეტესათ ევროპიული კულტურის რუსეთის უკულტურობაზე. „უნდა ვიმედოვნებდეთ, რომ რუსეთის კულტურა, ამ ომის წაგების შეოხებით, წინსვლის გზას დაადგებაო“.

„თუ როგორ თვალსაჩინო დაღს ასვამს რუსული უკულტურობა სამხედრო მოქმედების მსვლელობას,—ეს იაპონელებმა თავისი საკუთარი გამოცდილებით იციან. და ყველაზე უწინ ისინი თავის უდიდეს მოკავშირეთ რუსეთის საინტენდანტოს თვლიან. ბევრათ ადრე, ვინემ „ნოვოე ვრემია“ დაიწყებდა ამის შესახებ ლაპარაკს, იაპონურმა ჟურნალმა გამოაქვეყნა გასაოცარი ამბები სამხედრო იჯარებისა, სურსათის საქმის ცუდათ მოწყობისა, დაჭრილთა და ავათმყოფთათვის წამლებისა და შესახვევ მასალის მიწოდების უწეს-რიგობის შესახებ.— „Ost-Asien“-ში მოთავსებული ტყვე—რუსების ნაამბობი მოწმობს, თუ როგორი ამტანი და დიდათ მომთმენი არიან რუსები და ამასთანავე როგორ არეულ-დარეულათ არის მოწყობილი ყველა ის საქმე, რაც სალდათების უპირველეს მოთხოვ-

ვნიდებათ დაკმაყოფილებას შეეხება. სცენების და ფეხსაცმელების უქონლობა ისეთი საკრძალველია, რომ მხოლოთ კანსაკუთრებული წესების წყალობით ეცდვენ სისუფთავეს და ჰიგიენას იაპონიელები თავის დატყვევებულ მტერთა შორის, მეორე მხრით კი ყურნალის ფურცლებზე ხშირათ ვკითხულობთ ამბებს შორეულ აღმოსავლეთულ ინყინრების საოცარ ფუფუნებაზე, როგორი მეფური სიუხვით ფლანგავენ ფულებს ინტენდანტები სახლებზე, ქეიფზე და მოსამსახურეებზე, როგორ თავ-აშვებულათ ატარებს დროს ჩვენი ოფიცრები და სხ.“

ომის დაწყების წინ თითონ რუსები ცდილან იაპონელ ქალებში გარეგნილების გაძლიერებას. მრავალი იაპონელი ქალი მოეყვლათ მხიარულ სახლებში, რომელთა რიცხვი ფრიად გამრავლდა ომის წინ მანჯურიაში, და რომლებსაც რკინის გზის თუ სახელმწიფო (?) ხარჯით აარსებდნენ. რუსის გენერლებს თითქმის ყველას ეყვლა თითო იაპონელი ქალი ხასათ; ძალიან აკვირვებს აკრეთვე იაპონელებს ის გარმოება, რომ ჩვენი მოქმედი ჯარი სხვადასხვა ტომის ხალხისგან შესდგება. იმათ კერ წარმოუდგენიათ ოე რაკორ მოხდა, რომ იმ მეომართა შორის, რომელთაც აიტანეს ომის პირველ დაწყებითი სტადიის სიმწარე და სიმძიმე, იმყოფებოდნენ მრავალი ებრაელები და ბოდონელები. იაპონელებს შეუნიშნავთ, რომ ყველა ტომის ტყვე მეომრები: რუსებიც, ებრაელებიც, ბოდონელებიც გულცივათ უყურებენ ახლანდელ ომს. იაპონელები იბრძვიან თავდაცვეებით შეენებული პატრიოტიზმის გრძნობით გატაცებულნი, რუსები კი, იაპონელების აზრით, იბრძვიან იმიტომ, რომ მათ უბრძანებენ იბრძოლეთო. „რუსები მიდიან ომში, კვდებიან და ტყვეთ ეკარდებიან მტერს, როგორც ბნელი პასსიური მასსა და არა, როგორც თავის მიმეული არსებობის დამცველი თავისუფალი მოქალაქენი“.

„ხოლო როცა ტყვეთ ყარდებიან, ამნაირათ მსჯელობენ ომის შესახებ: „მადლობა ღმერთს, ახლა ალრ არის საჭირო კვლა და ალარც ჩვენ მოგვკვლავს ვინმე. ახლა კულ-დამშვიდებით შეგვიძლია გულცალოთ ომში გათავებას და ვიზრუნოთ ჩვენს შორს მიტოვებულ ოჯახებზეო“. იაპონიელები კი დრმა სიბრალულით შესცქერიან თავის მამაც მოწინააღმდეგეთ და იმათ კამარჯვების სიხარულის გრძნობას ძალ უნებურათ უერთდება მეორე გრძნობა; ეს გრძნობა აიძულებს მათ მედიდურათ, ზეგიდან ქვეით შეცქერონ თავის მტერს. რომელიც აქ, თავის შინ სცხოვრობს სიბნელის უღელ-ქვეშ დატანჯული და ეოველ უფლებას მოკლებული, აქ კი ულრტვინველათ კვდება მანჯურიის უცნობ ველ-მინდორზე მთავრობის ბრძანებისამებრ. და ასეთათ კაიძახის ამისთვის ლოქტორი იჩიკავა: „ეს ომი არამც და არამც არ გამოუწვევია არც სარწმუნოებრივ, არც გვარტომობრივ განსხვავებას, არამედ ეს ორი კულტურის ომია. ეს არის ბრძოლა უფლების უფლებრობასთან, ადამიანობა—ადამიანის არარათ ჩაგდებასთან, თავისუფლების—დამონავებასთან, კულტურის ბარბარობასთან... ჩვენ, იაპონელები, არავითარ სიძულვილს არ გგრძნობთ რუსის ხალხისადმი პირიქით, ჩვენ კიდეც გაგვიხარდება, თუ რომ ცოტა ხანში მის კეთილდღეობაზე მოგვიხდებოდეს დაბარკიო“.

რედ.-გამომც. ი. პ. როსტომაშვილი.

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა ნ ი.

თფილისის კერძო სამკურნალო

მკურნალის დ. ა. გედევანიშვილისა

ავადმყოფებს იღებენ ყოველ დღე.

დ ი ლ ი თ:

ბ. ი. ჭიჭინაძე. კბილის 8—9 საათ.

გ. გ. მაღალაშვილი. შინაგანი, ოთხშაბ. 9—10 საათ. და კვირაობით 9—11 საათ.

ა. ი. ბალარჯიშვილი.—ბავშვებისა. $9^1/_2$—$10^1/_2$ ს.

ნ. ტ. ბულინი.—ყურისა, სასისა და ცხვ. 10—11.

ვ. დ. ღამბაშიძე.—შინაგ. სამშ., ხუთშ., პარასკ. და შაბათობით 11—12.

დ. ა. გედევანიშვილი.— შინაგანი, და ნერვების: 12—1ს.

ქ. ქალი ე. კ. იოსელიანი.—ქალისა და საბებიო, სამშ., ხუთშ. და შაბათ. 12—1 ს.

კ. ნ. დიასამიძე.—ვენერიული და კანისა $12^1/_2$ $1^1/_2$ საათ.

ს. ს. ალექსი-მესხიშვილი.—ხირურგია 1—2.

ოპერაციების გაკეთება შეუძლიანთ გარეშე ექიმ-ხირურგებსაც.

ფასი რჩევისა და დარიგებისა 50 კაპ., საავათმყოფოს აქვს ოცი საწოლი. სამკურნალოში ოპერაციები მორიგებით. კრავატები დღეში ღირს სამი მან. საზოგადო და ნომერი—5 მ.

ადრესი: კუკია, ველიკოკნიაჟესკის ქუჩა, (კუკიის ხიდიდან მეცხრე სახლი) სახლი აბრამოვისა, № 9. მიხეილის ქუჩიდან-კი 34 B.

ტელეფონი № 274.

მიიღება ხელის მოწერა 1905 წლ.

საპოლიტიკო და სალიტერატურო გაზეთ

წელიწადი **„ივერიაზე“** ოცდაცხრა

ფასი: ერთი წლით **10** მან., ცალკე ნომერი **3** კაპ.

გამოვა ყოველ დღე, ორშაბათობითაც განახლებულის რედაქციით და ახალ თანამშრომელთა მონაწილეობით.

გაზეთის ფორმატი გადიდებული იქნება.

წლიური ხელის მომწერლები მიიღებენ წლის განმავლობაში პრემიად 12 წიგნს საერთო სათაურით: „ივერიის ბიბლიოთეკა“. როგორც თვით გაზეთში, ისე სპრემიო წიგნებშიც იქნება ხოდმე

სურათები და სხვა და სხვა ილიუსტრაციები.

გაზეთის წლიური ფასის გადახდა შეიძლება ნაწილ-ნაწილათ.

სახალხო სკოლის მოსწავლეებლს, თვით სკოლებს და სახალხო სამკითხველოებს გაზეთი პრემიებითურთ დაეთმობათ 7 მან. ან ნახევარის წლით 4 მან.. ამ შედეგათიან ხელი მომწერთაც შეუძლიანთ ნაწილ-ნაწილათ გადახდონ ხვედრი ფული: ოთვეულთვე თითო მანეთი, ვიდრე სრული შემოსატანი შესრულდებოდეს.

საფოსტო ადრესი: **Тифлисъ. Редакція „ИВЕРІА“.**

Дозволено цензурою. Тифлисъ, 14-го января 1905 г. ელექტრომბეჭდავი თავ. გრ. ნ. დიასამიძისა, სასახლის ქ.